

Lamentatio ecclesiae.

Kirkens Klagemaal

forebraget

i Vor Frue Kirke i Kjøbenhavn

tredie Pinsedag 1529

af

Oluf Chrysostomus.

Paa ny udgivet

af

Holger Fr. Rørdam.

— ◇◇— -

Kjøbenhavn.

Hos Universitetsboghandler G. E. C. Gad.

Thieles Bogtrykkeri.

1886.

Udgivet med Understøttelse af det kgl. danske Videnskabernes Selskab

Der er neppe noget af Skrifterne fra den danske Kirkereformations bevægede Aar, der i højere Grad end nærværende ved sit hele dhold betegner sig som hidrørende fra en Overgangstid, i hvilken skjellige Anskuelser kjæmpede med hinanden, ikke blot som Udtryk for temt udviklede Partiers stridige Opfattelser, men saaledes, at vi se enkelte Personlighed føre Kampen i sit eget Indre mellem de fra rtiden overleverede Betragtningsmaader og de nye Tanker, som ved ther havde faaet Mund og Mæle. Man er undertiden, naar man xler ved Reformationens Historie, tilbøjelig til at tænke sig to be-nt afgrænsede Partier, der med fuld Bevidsthed om Differens-nkterne førte deres Kamp imod hinanden. Og sandt er det jo, at til udvikledes Forholdene efterhaanden; men det var ikke saaledes cindelig. Der var Overgangsformer: Mænd, som i visse Hen-nder gav Reformationen Bifald, medens de i andre holdt paa den mle Tingenes Tilstand eller de gamle Læreformer. Erasmus fra otterdam er jo for Udlandets vedkommende et berømt Exempel paa ıne Mellemstilling, og hos os indtager Lektor Povl Helgesen :lig paa de tidligere Stadier af sin Udvikling en lignende Holdning. erværende Skrift yder et Indblik i Stemninger af samme Art, dens det tillige giver os en interessant Oplysning om, hvor vidt ımanismen allerede var rykket frem, og viser os, hvorledes denne

mærkelige, fra det antike Hedenskab stammende Aandsstrømning kommer til at tjene den kirkelige Reformation.

Skriftets Historie er, saa vidt vi kjende den, i Korthed følgende: Efter at Bisskop Lage Urne, Kjøbenhavns Universitets myndige Kansler og en af Romerkirkens vigtigste Støtter hertillands, var afgaaet ved Døden den 29de April 1529, indtraadte i visse Maader en Opløsningstilstand ved Universitetet. Den romerske Kirkes stærke Hold paa denne Landets højeste Dannelsesanstalt var slappet, og skete der end ikke strax en Forandring, var der dog Tegn til, at en saadan nærmede sig med stærke Skridt. Blandt disse Tegn regne vi ogsaa nærværende tildels versificerede Tale, som en af Universitetets daværende Professorer, Mester Oluf Chrysostomus eller Gyldenmund, holdt i Vor Frue Kirke ved Rektorskiftet 3die Pinsedag (den 18de Maj) 1529. Efter at Talen var holdt, sendte Forfatteren Manuskriptet over til sin Ven, Lektor Frants Vormordsen, evangelisk Prædikant i Malmø, der tidligere havde været hans Medlærer ved Universitetet, og ledsagede det med en lille versificeret Tilegnelse, hvori han overlod Vennen efter Behag at udgive Talen eller undertrykke den. Ogsaa synes han at have henstillet til ham, om noget skulde forandres i den. Det er dog neppe sandsynligt, at Frants Vormordsen har rettet noget i selve Digtet; derimod er der adskilligt, som kan tale for, at de tilføjede Randbemærkninger for en Del ere af ham, idet nogle af dem nemlig gaa betydelig videre i Kritik af Romerkirken end Digtet selv, hvortil de ere knyttede. Tidligere har jeg udtalt mig for, at Chrysostomus selv kunde være Forfatter til Randbemærkningerne, idet jeg er gaaet ud fra, at denne Mand snart efter fuldstændig gik over til det reformatoriske Parti, og at det altsaa ikke kunde stille sig saa ganske usandsynligt, at han, inden han sendte sit Digt over til

Vennen i Malmø (der paa den Tid var gaaet videre i sin Forkastelse af de gamle Kirkeformer, end Chrysostomus var, den Gang han holdt Talen), kan have tilføjet en Række Bemærkninger i Randen, hvori han i højere Grad tog Bladet fra Munden, end han havde vovet i sit akademiske Foredrag [1]). Alt vel overvejet, maa jeg dog gaa over til den Anskuelse, som Overlærer J. Kinch, efter Undersøgelse af det hele, er kommen til og i et privat Brev har udtalt for mig, nemlig at Frants Vormordsen, inden han udgav Chrysostomus's Arbejde — ifølge den ubetingede Tilladelse, der var ham given til at handle med det, som han vilde — ikke blot har tilføjet den hans Navn bærende Efterskrift, der udtaler sig saa bestemt i reformatorisk Retning, men ogsaa har forsynet Digtet i det mindste med enkelte af Randbemærkningerne, og da navnlig med dem, som tildels staa i bestemt Modstrid til den i Digtets Text udtalte Anskuelse af Datidens religiøse Forhold. At han har formaaet Peder Laurenssen, der for ikke længe siden var kommen til Malmø — hvor han fik en Lærerstilling ved det i Henhold til Kong Frederik I's Tilladelse af 5te Juni 1529 oprettede evangeliske Gymnasium sammesteds — til at forsyne Skriftet med en af reformatorisk Iver præget Indledning, kan jo ogsaa med god Grund antages.

Den Ramme, hvori det poetiske Foredrag saaledes er indfattet, viser, at man i Malmø bestemtere havde taget Parti, end Oluf Chrysostomus havde gjort, den Gang han den 18de Maj 1529 var Ordfører ved den akademiske Festlighed. Thi, som ovenfor er bemærket, viser Digtet et mærkeligt Mellemstade, et saadant, som laa nær for en Humanist, der havde Øjet opladt for, at den romerske Kirkes Bisper

[1]) Se min Kjøbenhavns Univ. Hist. 1537—1621. I, 487—8.

og Prælater ingenlunde, hverken i videnskabelig eller sædelig Hen udfyldte de fremragende Pladser, som de indtoge i Kirkesamf ligesom ogsaa de kronragede Munkes Uvidenhed og Alterpræs hele haandværksmæssige Udførelse af deres Gjerning har givet T Anledning til bitter Spot. Men for øvrigt viser Digtet, at dets fatter paa den Tid endnu kun nærede ringe Sympathi, eller vel følte en bestemt Uvilje mod flere af de Forandringer paa Kirkel Omraade, som de evangeliske Reformatorer tilstræbte. Da imid en Del af de omtalte Randbemærkninger passe nøje nok til D Indhold, bliver det vistnok det rigtigste at antage, at Chrysosto selv har tilføjet nogle af dem, medens andre skrive sig fra Udgi Lektor Frants Vormordsen, der paa den Maade har søg svække Ytringer af Taleren, der gik Reformationen imod.

Ønske vi altsaa at kjende den sidstnævntes eget Stade i aaret 1529, da maa vi vistnok se bort ikke blot fra Indledninge Efterskriften, der ere mærkede med andre Forfatteres Navne, men fra adskillige af Tilføjelserne i Randen. Hvad der bliver til frembyder imidlertid saa stor Mærkelighed, at Skriftet vel fortjene fremdrages paa ny, saa meget mere, som der hidtil kun er yde ringe Opmærksomhed, noget der er let forklarligt baade derved, at kun existerer et eneste Exemplar af Originalen (i det store kgl. bliothek)[1]), og at dette paa Grund af slet Tryk, talrige Forkort og mange Trykfejl ingenlunde lader sig læse med Lethed. Tanke

---

[1]) C. Bruun, Aarsberetn. fra det kgl Bibliothek I, 375—77. Som et riosum kan bemærkes, at N. M. Petersen (Bidrag t. d. danske Lit. 1 Udg. II, 73) omtaler Skriftet som „en latinsk Sang, der blev afsung Frue Kirke i Kjøbenhavn". Han har dog haft Skriftet i Hænde.

Indklædning i den poetiske Form og den stærke Benyttelse af antike Forestillinger vanskeliggjør jo ogsaa Forstaaelsen, i alt Fald ved en mere cursorisk Læsning.

Naar Skriftet nu fremtræder i en ny og lettere tilgjængelig Skikkelse og ledsaget af en dansk Oversættelse, da er denne Udgave foranlediget ved et dobbelt Hensyn, nemlig dels til det Indblik, „Kirkens Klagemaal" giver i Stemninger og Forhold paa Reformationstiden, dels til den Oplysning, Skriftet yder, om den humanistiske Dannelses Fremskridt hos os. At Chrysostomus paa den Tid, han holdt Talen, med Ængstelse har set paa Udbredelsen af de reformatoriske Lærdomme, synes uimodsigeligt, naar man læser hans Angreb paa „de ny Sekter" og hans Forsvar for Helgen- og Nonnevæsenet; men vist er det ogsaa, at han har haft et skarpt Øje for den Fordærvelse, der fandtes i det romerske Kleresi, særlig dets Pengegridskhed, og at han har ønsket det grundig reformeret. Ikke mindst var ham til Anstød den Mangel paa theologisk og humanistisk Lærdom, der raadede blandt dem, som indtog de høje Pladser i Kirken. Thi selv var han en meget lærd Mand, der som en af de første hertillands med stor Energi havde tilegnet sig den humanistiske Dannelse. Allerede 1516 havde Erasmus af Rotterdam skrevet til en Ven: »politiores litteras pridem ad internecionem pene extinctas jamdudum et Scoti Danique et Hyberni colunt amplectunturque«[1]). Denne Bestræbelse for at trænge ind i Oldtidens Liv og Videnskabelighed og at tilegne

---

man begriber ikke, ved hvilke musikalske Kræfter han har tænkt sig, at henved halvfjerde hundrede latinske Hexametre lod sig afsynge i Aaret 1529 i Frue Kirke.

[1]) Epist. D. Er. Roterodami (Reg. dipl. Dan., II. Ser. I, Nr. * 10, 122).

sig dens dannede og elegante Fremstillingsform havde siden vun mere Fremgang, og Mester Oluf Chrysostomus var aaben af de i den Henseende mest fremskredne Danske paa hin Tid. skrev særdeles gode latinske Vers, og de antike Forestillinger la nær ved Haanden. At han var fortrolig med Digtere som Vergil, Ovid, Juvenal og andre Oldtidsforfattere fremgaar nok Digtet, ligesom ogsaa at et stort mythologisk Apparat har staae til Raadighed, hvor det gjaldt for ham at give det bitre Klag han i Kirkens Navn fremførte, en større poetisk Anskuelighed.

At han som en af hin Tids lærdeste Mænd ikke blot har udmærket hjemme i den latinske Litteratur, men ogsaa har fo Græsk, kan jo ikke betvivles, naar vi se hen til hans senere akad Virksomhed, der gjorde sligt til en Fornødenhed for ham[1]). Og det erindres, at han betegner den Kreds, der hørte paa det omhai Foredrag, som „en Forsamling af Mænd fuldt kyndige i begge teraturer", saa kan man vistnok deraf slutte, at han, der talte, selv har staaet udenfor de kyndiges Kreds. Flere af de i hans forekommende Ytringer og Henthydninger synes desuden at vidn Benyttelse af græske Forbilleder. Nok er det, at Skriftet, son foreligger, yder et godt Bidrag til Kundskab om det Fond af kl Dannelse, der stod vore Reformatorer til Raadighed; thi ogsaa P Laurenssens Forord og Frants Vormordsens Efterskrift paa Forfattere, der forstod at behandle det latinske Sprog med dighed og Dygtighed. Dertil kommer endnu som noget væsentlig Digtet virkelig er Poesi. Der er en Energi i Tankerne og i

[1]) Se min Biografi af Ol. Chrysostomus i Kjøbenhavns Univ. 1537—1621. I, 485—94.

Udtryk, og en Fylde af Billeder, som giver den lille versificerede Tale en egen Ynde, hvorom jeg haaber, at selv Oversættelsen — skjønt den har maattet gives i Prosa — vil kunne yde en ret god Forestilling. Endelig kan det fremhæves, at vi maaske neppe have noget andet Arbejde i vor Litteratur, der bedre sætter os ind i den mærkelige Blanding af antike (hedenske) og christelige Forestillinger, der var Humanismens Særkjende.

I sin Helhed yder altsaa nærværende Skrift baade en interessant Litteraturprøve og et Vidnesbyrd om den Kraft, hvormed de reformatoriske Tanker arbejdede sig frem hos os henimod det Punkt, da de skulde sejre over hele Linien. Oluf Chrysostomus's egen Historie er betegnende i saa Henseende; thi han, som endnu i Foraaret 1529 stod vaklende, vel med Blikket aabent for flere Misligheder ved det gamle, men dog i Hovedsagen holdende derpaa, han findes Aaret efter, om ikke i første, saa dog i anden Række af Forkjæmperne for Kirkeforbedringen, da han laante de evangeliske Prædikanter sin øvede latinske Pen for at overføre deres paa Dansk affattede reformatoriske Indlæg, til et Sprog, der var tilgjængeligt for de fremmede Hjælpetropper, som Prælaterne i Følelsen af deres egen aandelige Armod havde indkaldt til Støtte for Romerkirkens heldende Sag[1]). I Malmø arbejdede Chrysostomus som »politioris litteraturæ professor« paa at give Lærerne i det ny evangeliske Kirkesamfund det Grundlag af klassisk Dannelse, som de behøvede i deres fremtidige Gjerning, der vissselig ikke var bygget paa den hedenske Oldtidslitteratur som paa sin

[1]) Danmarks christelige Prædikanters Gjensvar til Prælaternes Klagemaal, førte over dem paa Herredagen i Kjøbenhavn 1530. Paa ny udgivet af H. F. Rørdam, Kbh. 1885. S. 35.

Hovedgrundvold, men dog trængte til den Aandskultur, som der kunde hentes, dersom det skulde lykkes at bryde Vej til en ny Tid o en videre Synskreds end den, som Middelalderens scholastiske La bygninger ydede. Som Professor ved det paa evangelisk Grund gi oprettede Kjøbenhavns Universitet fortsatte han siden den samme G ning, idet han dog efter nogle Aars Forløb gik over til Theologi til hvis grundige Studium Dyrkningen af de gamle Sprog sku bane Vejen. Endnu paa det sidste Stadium af sin Løbebane, i Superintendent i Vendelbo Stift (1548—53), se vi Chrysostom med Flid undersøge Præsternes Bogforraad og at gjøre Optegnel om det forefundne[1]), vistnok fordi han var gjennemtrængt af Føle af, at den boglige Dannelse ikke kunde undværes, om den evangeli Præstestand skulde udfylde sin Plads. I hans »Lamentatio ecclesia er det jo netop en af hans Hovedanker mod Romerkirkens Præla og Præster, at de nedsunkne i grov Uvidenhed forsømte saadanne bo lige Kunster, som kunde være til Fremme for deres kirkelige Vi somhed; selvfølgelig maatte han derfor anse det for sin Opgave at a bejde til, at Reformationens Prædikanter kunde naa til et højere Tr af human Dannelse og christelig Oplysning, end de gamle Mess præster havde besiddet.

Udgivelsen af nærværende Skrift har haft en Del Vanskeligh paa Grund af Originalens mindre heldige Tilstand. Allerede de oprindelige Udgiver, Lektor Frants Vormordsen, har i Efterskrift beklaget Sætterens „ualmindelige" Mangel paa Nøjagtighed; og san er det, at Originalen har en Mængde Trykfejl, som i Forbindel

[1]) Kirkehist. Saml. 3 R. I, 165—212.

med en højst mangelfuld Anbringelse af Skilletegn gjøre Forstaaelsen besværlig. Takket være den udmærkede Hjælp, som flere Videnskabsmænd, særlig Overlærer J. Kinch, Professor, Dr. M. Cl. Gertz, og Docent, Dr. O. Siesbye, med ikke ringe Opofrelse af Tid og Flid have ydet mig, tør jeg imidlertid antage, at nærværende Udgave skal findes saa temmelig fejlfri, og at Oversættelsen skal svare til, hvad der med Billighed kan kræves af en prosaisk Gjengivelse af et gammelt latinsk Digt. De Fejl, der ved Udgivelsen ere rettede, findes optegnede bag efter den latinske Text. Nogle Forbedringer i Skilletegnene og en sparsom Regulering af store og smaa Bogstaver er det dog ikke anset fornødent at anføre i den nævnte Liste. De under Oversættelsen meddelte Anmærkninger ere især beregnede paa at give en kortfattet Vejledning med Hensyn til de mange mythologiske Antydninger, som Digtet indeholder tillige med nogle Oplysninger om de af den klassiske Litteraturs Værker, som Forfatteren især maa antages at have været hjemme i. I sin Helhed haaber jeg, at dette Skrift skal yde et ret betydningsfuldt Bidrag til Kundskab om de aandelige Kræfter, der rørte sig paa Reformationens Tid og fremkaldte det gjennemgribende Omslag, hvis Frugter vi endnu efter halvfjerde hundrede Aars Forløb nyde godt af.

Lamentatio ecclesie

versibus exposita . tertio die Pentecostes
Haffnie . in ede Virgini Matri
sacra decantata Olauo
Chrisostomo
Autore

Luce Vndecimo

❧ Ve vobis legisperitis quia tulistis clauem scientie. ipsi non· introistis et eos quj introibant vetuistis. Cum autem hec ad illos diceret . ceperunt legisperitj et Pharisej grauiter insistere et captiose interrogare eum de multis . insidiantes ej et querentes aliquid venari ex verbis eius quo accusarent eum

Petrus Laurentij inutilis Christj seruus

Candido Lectorj gratiam optat et pacem a Deo Patre nostro et Domino nostro Jesu Christo

Non est necesse Lector Amice Carmen hoc (quod ecclesie lamentatio inscribitur) vt tibj commendem Tu ipse velim legas et posito affectu et veritatis odio expendas non ad Lesbiam sed veritatis regulam Atque glaucomate inuidie a mentis oculo remoto prudens iudica Neque enim me

Baptista Mantuanus

latet quod ait Mantuanus ille Baptista Inuidie morbo presens male iudicat etas Qui morbus iam eos potissimum inuasit (quorum etiam cordj alte infixus est) quj contempto et post tergum proiecto verbo Dej . veritatis inditio . mundum sequuntur et diligunt . qui cum praua grauentur et adflictentur scelerum conscientia nolunt tamen errores [et] malos mores veris orationibus et certis argumentis prodj vt mundo palam fiant.

Pharisaismi natura

Pharisaice enim hypocrysis est velle iustam et sanctam apparere etiam cum scelerate.et impie

agat . et nolle prodi cum nunquam resipiscere cogitet Persistit enim ceptis . et . si non ore . factis tamen hypocriticis Mercurium suum orat dicens

Oratio hypocritarum

Da [mihi fall]ere da iustum sanctumque videri Noctem pecca[tis et fraud]ibus obice nubem . Hinc quicquid pecc[ata atque] imposturas ipsorum detegit . malum . no[cens et here]ticum mox clamant Cum ipsi interim si[nt re vera] hereticj imo hereticissimi nihilque aliud quam catholice illius vereque apostolice ecclesie nocentissima pestis . labes et macule . vt inquit diuus Petrus

ii . Petri ii .

Quod etiam hec oratio vere iuxta atque modeste nobis ob oculos ponit, quam iccirco Christiane lector tibi stanneis calamis excusam exhibemus vt legas et legens agnoscas in quantam calamitatem spiritus Ecclesia Dei Sponsa Christi precipitata sit ob verbi . non dicam neglectum . verum detestabilem atque inexpiabilem illum contemptum deinde defectum verorum Episcoporum . hoc est ministrorum et doctorum verbi dei . et puri impermixtique Jesu Christi sermonis Dormitauerunt enim aliquot seculis pastores Assur

Naum . iii

Et in diuitiis potentia et delitiis soporati sunt Cum grex dispersus esset variis et peregrinis doctrinis, hominum

decretis et traditionibus Et simplex populus et indoctum vulgus per abrupta vitiorum graderetur sequens aloge ignorantiam vanitatem mendacium exemplum nocentissimos istorum luporum mores pastorum nomine vanissime se venditantium. vnde merito ij lamentari et queri poterant qui cum viderent se seduci exemplis et hominum doctrinis a via veritatis abduci sequi tamen cogebantur . si non mente . corpore tamen et externa hypocrisi . cernentes interim periclitari populum et ecclesiam vel hypocrisi et mendatio vel aperta peccati et malorum voragine Donec iam Dei benignitate verbum Dei rursum euigilare cepit et nonnulli suscitari boni pastores qui verbo veritatis et pura ecclesiastica doctrina pascant Hinc spes est lamentantem ecclesiam postliminii iure spolium suum id est verbum dei recepturam Et in veris pastoribus (qui pascent in veritate . leticia et iocunditate spiritus) gauisuram Quidquid autem huiusmodi hec habet oratio lege . iuditio expende et tum demum fer censuram. Puto tibi probatum iri ac placiturum quod solidum est et christiana subsistit veritate, quodque res ipsa et veritas docet manifeste et ante

oculos ponit Vale in Christo Lector et pro ecclesia sponsa illa Christi tot modis nunc misere adflicta Deum nobiscum assidue ora quo erepta luporum faucibus valeat sponso suo Christo cum omni pace et tranquillitate seruire Amen.

Ad Franciscum Vormordum Amstelredamum

non infime classis Theologum, nec non in Vrbe Mallmogensi concionatorem incorruptissimum Decasticha nuncupatoria Olauo Chrisostomo Autore.

Carmina fata quibus sua tristia ecclesia luget
Francisce, haud tetrica suscipe fronte precor.
Si minus arrident verubus iugulentur acutis
Et pascant tineas condita sub tenebris.
Sed si digna putes communem cernere lucem
Fac viuant stellis ante notata tuis.
Nunc sub Aristarco te viuant aut moriantur
Sunt tua sunt penitus iure relicta meo.
Te Patrem agnoscant post hac pariterque Patronum
Ore bioneo sint ope tuta tua.

NON me latet viri ornatissimi quam tu
dicendi copia instructum . tum mu
tiiuga veterum eruditione quasi ebriu
esse oporteat eum qui cum laude de r
quapiam verba facturus prodeat : maxime in tan
frequenti vtriusque litterature peritissimorum viro
rum conuentu : apud quos ne Cicero quidem (qu
nihil quicquam maius . si vires eloquentie spectes
vnquam habuit Latium) sine animi trepidatione
dicendi munus obiret . ne dum ipse qui artem
dicendi vix procul . et quasi per transennam in-
spexerim Noui aurium vestrarum non vulgares
delicias viri eloquentissimi . quibus nihil placet
quod non sit ad Cleanthis vel Aristophanis lucer-
nam elaboratum . quamobrem non ausus fuis-
sem apud vos concionaturus hodie . suggestum
hunc conscendere . vnde vestros omnium oculos
in me vnum coniectos video . precipue cum nihil
in medium adferre queam quod non sit vel e
triuio petitum vel rus sordidum non spiret . nisi
magnifici huius achademie rectoris imperiosa au-
toritas huc me impulisset . qui vt est maiorum
imaginibus illustrissimus ita preter utriusque

iuris non mediocrem peritiam humanioribus litteris est litteratissimus | Cui ob singularem in me beneuolentiam non tantum fortunas meas sed meipsum quoque debeo | tantum abest vt quicquam vel audeam vel debeam vnquam recusare quod eum magnopere velle intelligam Non Rethorices aut Dialectices encomion . non philosophie patrocinium Non sapientie laudem Non denique studiorum omnium . que hac tempestate veluti ab inferis ad superas auras reuocata reuiuiscunt . prosperum successum numerosa oratione prosecuturus venio | quandoquidem de iis omnibus multas multorum non inelegantes orationes annis superioribus ad nauseam vsque non semel audiuistis Verum ecclesie querelam seu . si sic vultis . lamentacionem versibus vulgaris monete Musis bene fortunantibus visum est mihi hodie decantare . idque non tam ingenii ostentandi quam exercitandi gratia faciam . non quod viam aliorum pedibus tritam contempnendam ducam (vt scioli quidam forte somnient) Sed quia ab incunabulis (vt aiunt) ad orationem pedibus ligatam quam solutam magis affectus fueram semper. Ceterum vt quod inceptum est eo felicius exeat .

opere precium duco vt omnes vno ore iux christianam consuetudinem multo laudatissima prius aures diuinas feriamus nostris precibu quam negotium nobis propositum aggrediam dicentes

Christe faue votis . audacique annue cepto
Fac portum optatum nostra carina petat

In tua lactentum soluistj encomia linguas
Fac nostra in laudes ora sonare tuas

Et tua quo premitur iamdudum ecclesia duru
Solue iugum . imposuit quod pharisea manu

Iam queso Viri Candidissimj qualecunque est hoc Poema equis mentibus et purgatis auribus excipite

Dic mihj sponsa dej dic sancta ecclesi mater
Quid lamentaris quid tantas or querelas
Fundis . et immenso manant tua lumina fletu
Sidereis quondam fulgoribus emula stellis
Non secus ac densus cadit imber nube soluta

Cum madet omnis humus decurruntque vndique riuj
Montibus et torrens stagnascit vallibus imis.
Cur deiectus humj vultus? cur scissa capillos
Mesta solo resides et plangis pectora palmis
Pectora que canas vincunt candore pruinas
Sithoniasque niues Parie cum marmore terre?
Sic quondam Niobe bis septem pignora fleuit
Cesa sagittiferj crudeli vulnere Phoebj.
Sic luxisse ferunt Meleagrj fata sorores
Vltima coniecto fatalj stipite flammis
Donec aues facte petierunt aera pennis.
Sic etiam Heliades fleuerunt funera fratris
Qui patris excussus quadrigis pronus in vndas
Decidit et pauido nomen vocat ore paternum
Nunc stant populee spectantes flumina frondes.
Fare age que tanta est lachrimarum causa tuarum
Comprime singultus altoque a pectore ductos
Infelix gemitus. et linguam voce resolue
Nam magis est animum clausum sub pectore vulnus.
Est. id est edit. cruciat. vrit. consumit.
Fit leuius. fido quando narratur Achate
Hei mihi non vna est lachrimandj causa. dolores
Mille premunt animum. maior res ipsa querela

Materieque minor luctus. si mille sonarent
Linguis ora mihi. facundaque Diua Periclis
Sessitet in labiis. non consequar omnia verbis
Vulnera que nobis fecerunt hostica tela
Plura mihi restant. summus nisi pacis amator
Christus (Olympiaca qui lapsus ab arce paterna
Moriger imperio subiturus tegmina carnis
Vt genus humanum sub libertatis habenas
Genes. iii. Mitteret. vnde prius deceptum fraude Sathanis
Exciderat paradisiacis dum vixit in hortis)
Adueniat laturus opem. fiducia nulla
Rebus in humanis nec spes est vlla salutis.
Tot fidei violenti hostes seuique Tyranni
In mea iurati grassantur viscera ferro
Quot nunquam vidit campus Marathonius olim
Dux vbi Miltiades contriuit robora Xerxis
Atque triumphali rediit sublimis honore
Per Pandioneas populo plaudente plateas.
Nec tam feruebant numeroso milite Canne
Tela vbi Romuleo Sidonia tincta cruore
Cum fera Carthago rerum caput ambiit esse.
Alludit ad historiam quæ est Exodi xiiii. Hinc manus Egypti iussu Pharaonis ad arma
Sanguinolenta ruit, stat ferro perdere gentem
Quam genui Christo lustrali flumine lotam

In spem promisse terre que limite longo
Distat ab Egypto veterum cultrice Deorum
Aut reuocare fugam populi noua regna petentis
Ad seruile iugum . multos quod gesserat annos .
Hinc Amelechite nudant in viscera ferrum
Quesitisque diu prohibentes sedibus vti .
Hinc procul in campis ingenti cuspide telum
Stat latis vibrans . et coelum vertice pulsat
Inferior nulla Poliphemo parte Philisteus
Solus Stentorea me in prelia voce lacessit .
Terrentur silue sonitu . terretur Olimpus .
Nullus adest Moses pugnis ad sydera tensis
Qui prece pugnabit . non Iosua qui rotet ensem
Per medias acies hostili sanguine tinctum .
Dauid et ille procul qui cote Philistea sternat .
Si vacet annales priscos ab origine rerum
Et lactantis adhuc cunabula voluere mundi
Denique si libeat percurrere nomina regum
Qui populus sub quoque fuit que tempora leges .
Iudice te quando magis inpunita potestas
Aut via liberior queuis in crimina vite?
Confer si libeat cum nostra etate priora
Secula . que sacri cecinerunt ferrea vates

Exodi xvii.

Primi Regum xvii.

Exodi xvii.

Per ensem verbum dei intellige Nam a seculo non est auditum Orthodoxos Episcopos hoc mundi gladio vsos aduersus Hereticos quando illis extrema pena erat anathema Imo legitur diuus pater Augustinus apud Cesaris prefectos orasse pro Donatistis plusquam Hereticis hoc est seditiosis latronibus addens causam ne non essent qui possent sanari atque demonstrans profuisse ecclesie Hereti-

corum pertinaciam. tantum abest vt veterum episcoporum exemplum vllum habeant isti incendiarii et omnium sacrarum litterarum ignari principes mundi potius quam episcopi.

In quibus omne nephas scelerumque nephandi
propago
Primum orbem inuasit (modo fama est nuncia veri
Vtraque sub iusta librato tempora lance:
Non mora clamabis nisi mentis lumine captus
O terra o celum nihil hic equale videtur
Aurea sunt certe quibus indita nomina ferri
Nostra sed a ferro. vel si quid durius illo est
Nomen habent. apte si danda vocabula rebus.
Exilium virtus queritur. vestigia rara
Illius in toto vel nulla videbis in orbe.
Victa iacet pietas. celos Astrea petiuit

Exulat omnis reuerentia atque pudor.

Nullus amor patrie reuerentia nulla parentum
Nil defert cano iuuenis. nihil ipse magistro
Auditor cuius doctrina pectora sancta
Exatiatus habet pecude vt sit dignior ipse
Cui sermonis opem natura negauit et vsum.

Bellorum orbis est plenus neque est vlla future pacis spes.

Quid de pace loquar. qua nil prestantius orbi
Donum aliud celo demissum munere diuum.
Nunquid et illa suis sociata sororibus. atro
Puluere sparsa caput pugnis et pectora tunsa
Cogitur ire comes. totoque [esse] exul in orbe
Et qua terra iacet gelidam diffusa sub arcton
Et qua nubiferum se pandit rursus ad austrum

Vnde hyperionia surgit lux lampade clara
Atque vbi se mergit circumfluo in equore Titan.
Occupat imperium Mars sanguinolentus. et omnem
Bellisono fremitu mundum quatit. in sua iura
Non modo turba virum sed femineus ruit ordo.
Ira odium comites. luctusque timorque mineque
Insidie. fraudes. iniuria. visque rapina.
Corruit ante diem fraterno vulnere frater
Filius abrumpit fatalia stamina patris
Et gnati genitor. nature lege minuta.
Filia maternos monitus contempnit et odit
Rursus et in gnatas frigescunt pectora matrum
Non eadem geminas patiuntur tecta sorores
Non socer in generum. non in socrum nurus ipsa
Pectora fida gerit. sed enim mirabile dictu
Quos idem iungit lectus discordia frangit.
Hec vbi vis Martis terras grassata per omnes
In sua verba homines victos iurare coegit
Legibus impositis spatiosi limite regni
Non expleta tamen sitis et contenta quiescit
Ad superos molitur iter. coeloque potiri
Cogitat. astricolis veteri de sede fugatis
Si faueat voto. et si [adsit] fortuna labori

Nanque tot insignes pro Christi nomine teste
Supplicium capitis passos. quos sanguine coe
Indubitata fides atque enthea pectora patrum
Affirmant emisse suo. deducere Olimpo
Ferrea progenies. hominumque nepharia turl
Conatur. coelumque sua ditione tenere
Non secus anguipedes congestis montibus. o
Affectasse viam Iouis ad sublimia tecta
Phoebei cecinere viri. quos Iupiter ictos
Fulmineis iaculis terram deuoluit in imam.
Hinc nemus ethneum phlegræis vsque super
Exuuiis. positisque deum cum laude trophei
Nulla vel in toto quam non victoria vestit
Arbor inest luco. tenet hec immania Xanthi
Terga, patris diuum seruant vestigia flamme
Scintillantis adhuc. qua late silua coruscat
Sustinet hec rictus patulos. atque arma Mim
Illa gerit centum nudos Aegeonis enses.
Illa sub Enceladi permagni pondere nutat
In terram positura comam. nisi Caonis arb
Casum fulciret vicino cespite creta.
Sed neque virgineas turmas dignantur hone
Ethereo. quarum pedibus calcata voluptas
Insidiosa iacet, que dulcia furta Diones

De temerario hoc genere hominum loquitur qui hoc tempore cum semper euangelium habeant in ore si mores et vitam ipsorum inspicias deierabis euangelio palam indixisse bellum.

De temerario hoc et prophanorum euangelicorum genere hec dicta accipe. ore deum confitentium factis vero negantium. et virginitatem

Fugerunt . tedasque procul fugere iugales
Vt cultore Deo sua membra cubilia digna
Preberent, niueique placerent dote pudoris
Tandem ut victrices anime post fata quiescant
Sedibus etheriis : diuum mensasque coronent
Nectare et Ambrosia vescentes omne per euum .
Non minus impietas fidei confessio nomen
Quîs dedit, insultat prohibereque certat Olimpo
Quos neque supplicium . neque dicta minantia Regum
Et neque blanditie condite melle suaui
Verba nec ingentes auri spirantia montes
A semel amplexo potuerunt flectere Christo
Tam bene celesti caluerunt pectora flamma
Hos nunc obscuro nescio quo carcere claudunt .
Tempus ad extremum venient sub iudicis ora
Cuncti homines, expectaturi premia factis
Digna suis . iter ad manes seu detur ad astra .
Sic furor Eumenidum mortalia corda gubernat
Precipitesque rapit per rerum deuia mentes
Pectora sic hominum Plutonia regnat Enyo .
Pretereaam sicco quot sectis dissecer ore
Ipsa nouis . aut doctrine mala semina false
Heresiarcharum veterum de fontibus orta?

vt rem impiam auersantium.

Catabaptistas intelligit idque genus homines qui sui capitis temeritate purissimum Dei verbum

nouis adulterant glossematis . sunt etiam hodie qui aiunt Pauli epistolas nihil ad nos pertinere . alij Christum non passum pro toto mundo sed pro iis qui eius mortem antecesserunt . quidam autem solius peccati originalis culpam illum abstulisse sua morte . et hoc suadent mulierculis De quibus ii Timoth iii ꝛc Atque hec omnia vt suam tueantur hypocrisim ne questus sibi pereat Imo sunt qui scortacionem re certe negant peccatum si non verbis quando palam conniuent ad fedas sacerdotum scortaciones imo in suum questum illis abutuntur damnantes honorabile inter omnes coniugium.

Veri Pastores quorum clausere meatum
Viribus adnixi summis, sudore per artus
Guttatim labente graui . sub pondere pressi .
Dum virides ramos scatebris obstacula portant
Arboribus vulsos quas silua Syonia nutrit
Pabula ne armenti viciaret pestifer humor .
Nunc iterum effossis venis per ouilia magno
Murmure labuntur riui . qui pascua fedant
Heu dolor vnde bibunt pecudes pecudumque
Magistri
Ignari vitrea condi sub imagine virus .
Nunc queritur senium fessasque in corpore vires
Portitor inferni . solitoque capacius optat
Nauigium . ripasque minus distare precatur
Tot veniunt etenim volitantes littora circum
Transmittende anime . fatali humore perempte .
Noctes atque dies insomnis ducit in vndis
Iratusque suo metitur flumina conto
Has vbi deposuit ripe interioris harene
Non mora . cimba redit plures vectura per vndas .
Sceptrigeri reges passim cum paupere turba
Diffusi per transtra sedent . querimonia nulla
Vel de contemptu vel de prestantia honorum
Eacus aduectas inferni regis ad oras

Ire cateruatim iubet ocius ante tribunal.
Hic sedet. hic sortes incertas versat in vrna.
Stant anime pauide circum. timor omnibus vnus
Quam capiant penam pro admisso crimine vite.
Ast vbi iam didicit commissa piacula iudex
Horrida tum demum sententia fertur ab ore
Que generi scelerum penam omnibus irroget aptam:
Hec ferat eternos gyros Ixionis orbis.
Copia Tantalee sitis et famis vrgeat illam
Inter aquas refugas et proxima poma palato.
Illa Medusei morsu laceranda molossi
Non moritura tamen nec defunctura dolore.
Illa sub aerii sudabit vertice montis
Exercenda tuo ruituro Sisiphe saxo.
Vultur edax aliam rostro terebrabit adunco.
Sit quoque Letheas que perstillantibus vrnis
(Vt proles Danai) pertusa in dolia semper
Fundat aquas nimium vano impedienda labore.
Et chorus Eumenidum seuus stridore flagelli
Infligat penas aliis pendentibus aura
Sublimi pedibus sursum colloque deorsum
Conuerso. manibus crudele in terga reflexis.
Christe quo usque tuum serpant per ouile venena

Atque tuas populentur oues contagia lethi?
Vix etenim primis contacto gramine labris
Aut ore admoto potandas amnis ad vndas
Dulces exhalant animas. vis tanta veneni.

Lege Hieremie vi. et Michee iii. Lege Amos quintum caput et Ioannis x.

Eheu neglectis caulis sua commoda querunt
Pastores. mollis sectantes ocia vite
Dum versi in fures pietatis imagine sumpta
Subfossis scrobibus per noctem limine subter
Aut foribus fractis. lacerive foramine tecti
Caulas ingressi seuorum more luporum
Nec dulces vndas nec idonea pascua querunt
Lanigeris gregibus. nec triste Licaone natum
Voce abigunt animal. quod noctibus atque diebus
Ore cruentato pleno insidiatur ouili
Nec succo viuunt contenti (dum alvus inanis)
Quo sistenda fames, ouibus si rite laborent
Nec pastoricium satis est vrentia contra
Frigora vestiri nunc molli vellere corpus.
Mactant deglubunt laniant vellunt spoliantes
Morsibus arrodunt miserandas intima ad ossa
Visceraque ore auido pascuntur adesa voraces.

Legite qui ambitis episcopatum Descriptio veri episcopi Prime ad Timoth. iii Ad Titum primo.

Si quis Paulina formetur præsul amussi
Debeat expositus (quem se vocat) esse minister
Omnibus. et populo pastor seruire fidelis

pargere per caulas diuini semina verbi
aior doctrina reliquis . maior pietatis
fficio . vigilet dum credita turba silenti
octe iacet . dulci sua lumina victa sopore
uceat innocue vite et morum integritate
on vitreas miretur opes . ludibria sortis
mbīgue . spinas quas Christus protulit ore Mat. xiii. Mar. iiii. Luce viii.
oletur mestos . facilis succurrat egenis
mnem submoueat litem natumque tumultum
ordaque cunctorum fraterna pace ligabit Conditiones boni episcopi.
roteget innocuos peccantes corriget ipse
t mitis Genitor . non seui more Tiranni
it procul a fastu . questu simul ambitione
t se mortalem . necnon quibus imperat ipse
ogitet esse homines . non muta animalia ventri
edita . que vultu pascuntur gramina prono .
ausa ouium debet caput obiectare periclis
edum fortunas . si res ita postulet . atque
ommunem spectet . non que priuata . salutem
ed quotus hec prestat nunc toto presul in orbe Rara auis christianus et bonus episcopus.
duersa potius quis non ex parte laborat?
ui gestant mitram (mihi crede) in fronte bicornem
tque pedum . argenti quod lamina vestit et auri
enique quos certe precule . ritus et amictus

Solennes tituli speciosaque nomina vite
Communi a populo remouent . genus vnde videri
Spirituale volunt . gens sacra Deo . celoque propinqua
Plus aliis . tamen haud germani Presulis vmbram
Contingunt . quamuis extrema in pelle nitescunt.
Si licet excussos istos inuerte Silenos
Intus Alexandros Cresos Xerxesque Darios
Et cuius vidit tam crebros Roma triumphos
Atque alios (fuerant qui condito ab orbe) tirannos
Inuenias . simul Esophos et Sardanapalos
Harpyias nusquam flectentes lumina ab auro
Ieiunosque lupos . gryphes . seuosque leones .
Quales præterea Mecenates studiorum
Res clamat . simul et bona pars testantur eorum
Qui glabreta gerunt limata in vertice summo
Dedita gens ventri frugesque absumere nata
Et numerus tantum . et telluris inutile pondus
Quos si forte roges . quo flectes Orphea casu?
Aut quanta in versu prior adsit sillaba Muse?
Ignorent asini bipedes . aut si tria verba
Ex Latio dicas . Arabum te voce loquutum
Esse putent . tibi percontanti . quid crocodilus?

Hos preposteros silenos sepulchra dealbata vocat Christus Mat. xxiii.

Ecclesiasticorum multi hodie omnium bonarum litterarum sunt rudes.

Quercum respondent . quid quercus dura? volucrem .
Sic fit equus phoenix . sic fit Parnasus achantis .
Non mirum . cum sit cartacea tota supellex
Quo numerant Christo precularum murmura codex
Et . mihi nunc periit nomen . celeste volumen
Hem . dormi secure . titlum si queris . habetur .
Attamen his passim domini vineta videmus
Tradita . et hos summo positos fastigio honorum .
Sed quid in ede sacra domino per secula multa
Edificant? aut quid commissa in messe laborant?
Nempe quod Archadie porcus vastator agrorum
Et quem Latois Calidonia misit in arua
Aut quod apum fuci faciunt per cerea castra
Officio functum se credit quisque soluto
Horarum penso . cum sacra peregerit ara
Aut cum terrifico replerit templa boatu
At longa interea sentit ieiunia verbi
Grex ouium : quod vite omni sua pabula prebet
Et quod spargendum diuina voce iubetur Mar . vlt .
Nos surdis loquimur . nihil hoc sermone mouetur
Arcadici fratres . sed multo impensius omnes
Indulgent genio . bene curata cute viuunt .
Incustodito lupus ore ferocit ouili .

Preter breuiarium quod vocant nihil habent librorum sacrifici non pauci hodie et vltra hunc ineptissimum quendam et insulsissimum codicem qui Dormi secure inscribitur aut aliquem id genus alium.

Legite vos per Deum obtestor Ezechi . xxii Amos iiii et vi etiam Michee vi caput Aperite tandem oculos obsecro qui vos pro pastoribus ecclesie venditatis . id si feceritis pro certo scitote nos venturos ad vos atque oscula etiam pedum vestrorum humiliter petituros . tantum abest vt vel tantillum inobedientie contra vos si veros pastores agere voletis moliamur et nouam ecclesiam vt quidam mendacissime de nobis fabulantur inducere . pro-

fitemur et cognoscimus vnam sanctam catholicam et apostolicam ecclesiam ab hac iuuante deo nulla creatura nos separabit Amen : O in huius obedientia parati sumus sanguinem effundere.

Aspice vt incedunt trepidante abdomine ventre
Vtqve pedes crassa membrorum mole laborant
At docti esuriunt thesauri diuitiarum
Quas Muse . quas Phoebus habet : Charitesque benigne
Quas simul afflati diuino numine vates
Et quas . obscure pulso velamine nubis .
Paulus sublimi mundo patefecerat ore
Sunt lacere vestes . sunt membra exhausta labore
Insumpto studiis . nidosque colunt alienos
Pro quibus est ingens numeranda pecunia in annos
Hic inopem vitam studiis solantur amenis
Fortuneque ferunt infracta mente procellas
Dum veniat tempus . veniat foelicior etas
Qua pulchris studiis veteres renouantur honores
Et solido precio docti censentur Homeri
O vtinam fusi cito talia secula currant
Parcarum . crassosque Midas in tartara voluant .

Dixi

Franciscus Vormordus Malmogensis Vrbis Ecclesiastes Christiano lectori gratiam optat et pacem per Christum.

Audistin Lector amice lamentantem ecclesiam? Miseret ne tante calamitatis? Pudet ne istorum qui huius nomine se venditant, cuius omnium sunt pernitiosissimi et seuissimi persecutores? facile id agnoscas ni fallor in istis quorum impietas manifestior est quam vt latere possit Verum quum extra hunc album etiamnum se abripere audio quosdam cucullatos. fuerit certe opere pretium etiam horum institutum ex Hieronimi per magnum illum Erasmum Roterodamum descriptione indicare. atque antithesi quadam veros monachos cum his qui hac nostra etate se monachos vanissime gloriantur componere. vt etiam hic rem ecclesie deploratissimam esse videas Omnem culpam isti abiciunt in episcopos et ecclesie proceres, solisque iis et secularibus ut vocant sacrificis accepta ferunt mala que patiuntur. si tamen mala dici debeant. et non potius bona. quando si

Magnus ille Erasmus Roterodamus.

Nostrates monachi omnem ecclesie calamitatem in episcoporum et ecclesie procerum vitia reiiciunt.

saperent intelligere possent ad resipiscentiam inuitari se a Deo vt salui fiant Proinde aperi queso oculos Lector amice Ex diui patris Hieronimi variis lucubrationibus elicere licet monachismum ipsius tempore nihil fuisse aliud quam celestis vite meditationem . atque huius mundi tam seriam abnegationem : vt vel meminisse eius puderet Hic tamen interim res manebat integra . si quis ita censuisset Cum hodie iubeantur aut sua relinquere et aliena impudenter mendicare . aut certe fraudatis heredibus ipsa coenobia sua re locupletiora efficere . nullo interim eius iure quo vel sibi vel aliis necessitatem patientibus subuenire possint . relicto . adeo vt hinc pleraque etiam pauperum mendicantium fratrum . si diis placet . monasteria inuenias ditiora quam aliquot huius mundi principum arces et castra Manebat commigrandi remigrandique quocunque vellent potestas at iam sic affiguntur vni loco vt extra eum non liceat sperare salutem Manebat dulcissimum ac liberrimum ocium . at iam sic obruuntur inutilibus negotiis vt nusquam liceat videre grauiorem seruitutem Ad studium, ieiunia, psalmos , vigilias

Diuus pater Hieronimus.

Monachatus celestis vite meditatio.

Monachis olim res sua manebat integra . nunc autem suis abiectis potius quam relictis vndique corradunt aliena.

Monachis olim manebat summa libertas

aut suopte incitabantur animo aut exemplis inuitabantur Nunc vero huc adiguntur hominum constitutiunculis ne dicam prescriptis doctrinis et traditionibus quibus frustra certe colitur deus Studium vero litterarum apud hos aut omnino extinctum est aut certe eiusmodi vt nihil minus quam studium litterarum dici possit. dum scilicet exulant sacre littere. regnant autem prophane. et pro bonis litteris locum occupant pessime queque. sophistice nimirum eaque dialectica quam ne ipse quidem intelligeret Aristoteles. pro sacris illis doctoribus Cypriano Hieronimo Chrisostomo Augustino Ambrosio idque genus immenso sanctissimorum patrum atque doctissimorum virorum catalogo quidam Aristotelici doctorculi regnant sic tumidi sic elati vt non alio quam magistrorum nostrorum nomine se compellari sinant Quid de ieiuniis, psalmis, vigiliis, queso dicam Vt vt hec illos magno vendere pati cogar Certe quod ad tremenda illa et corporis et sanguinis domini misteria suos sacrificos prescriptis penis adigunt, nemo vnquam ferre poterit qui nouit quam sit horrenda res huc accedere aliis conditionibus quam quas prescripsit tum Christus tum vas illud

Mat xv Esaie xxix.

Studia litterarum inter monachos omnino extincta.

Horribilis missarum abusus apud nostrates monachos i Cor xi

electionis diuus Paulus quando huc nos inuitare debet fructus passionis dominice huiusque memoria quam iccirco annunciare iubemur quoties hec celebramus misteria Alias comesturi et bibituri nobis iudicium et condempnationem accersentes nobis ipsis culpam innocenter occisi corporis et effusi sanguinis Iesu Et preter hoc maxime horrendum scelus etiam suas has missas tanto vendunt vt quo sentiunt harum questum vberiorem hoc plures sacro sacerdotio initiari faciant nihil pensi habentes quanta morum grauitate quanta doctrina pollere hos volunt tum sacre littere tum sacri sanctorum patrum canones. hinc missarum nullus est finis quarum virtutes et merita ita mundo venditarunt vt in his summam salutis pene vniuersus orbis collocaret iam aliquot anteactis annis et tanto sibi redimeret vt iam aliquot monasteria diuitiis superent et opibus multa principum et regum dominia O scelera O impietatem, Tanta tamque tremenda misteria tanto ne seruire debent questui? tanto luxui? tantis opibus? tantis deliciis? his ne rebus merebimur hodie cene dominice fructus passionis Christi exuberantissima merita quibus contemnendis con-

Monachi nullum hodie habent in ordinandis presbiteris delectum.

Missarum questus opulenta reddidit monasteria que tamen paupertatis professione gloriantur.

Præposterus dei cultus.

culcandis et Christus et omnes eius discipuli grati fuerunt Deo Patri ? Hinc hinc inquam factum est (heu dolor) quod bona christianorum pars et cum his sapientie religionisque (vt videri volunt) antistites recte se deum coluisse putat si templa si turres si regia pallatia ventribus quibusdam ociosis erigat si hoc curet vt omnia boatibus organis musicis cantibus non intellectis intonent . si sole lucente nihil tamen non cere oleique perdatur . si serica Attalicaque veste in templo nebulo quispiam fulgeat pauperibus interim inedia et algore pereuntibus . si statue auro et argento plusquam gentiliter exornentur Ante statuas et imagines genua flectimus caput nudamus et confratres commilitonesque nostros imo sanctos celestis patrie conciues elati preterimus contemnimus . statue et altaria magnis sumptibus frustra adornantur et tot virguncularum puellarumque pudicitia ob penuriam periclitatur Tot (vt id repetam) cereos et lampades clara die accendunt . quum interim multis mulierculis candela ad quam noctu operentur desit Verum vt redeam vnde digressus sum Vestitus hic erat simplex . nec is tamen prescriptus . sed suo

O stultam religionem

Lege de hac re diuum Hiero: ad Nepotianum de vita clericorum.

Monachis olim non erat prescriptus vestitus . qua de re vel Augustini lege Regulam et diui patris Benedicti.

cuique arbitrio sumptus . non qui prodigiosa nouitate faceret insignem et digito demonstrandum . sed qui simplicitatem christianam pre se ferret . Nunc vero ex solo habitu estimatur monachus atque ob huius depositionem infami apostate nomine proximum traducere non pudet etiam eos qui summi ecclesie proceres esse volunt Tam sanum scilicet est his patribus cerebrum Tale habent iudicium . qui sal esse volunt terre Tam egregie sapiunt . qui omnes nos ex suis prescriptis veluti diuinis oraculis pendere volunt . paruifaciunt quibuscum viuas . quam sis corruptis moribus : sordidam · cappulam . vt sic loquar . si deponas . vt hereticum . vt ecclesie hostem ad mortem vsque te persequuntur Sed quid horum iuditium alicuius facias amice lector ? Hi ipsi tales etiam sunt . vt si neges Christi mortem . si Christi iustitiam . non sunt egre laturi . modo ipsis permittas suum questum. fastum, suas venationes, suas delitias . Votorum in hoc monachatu nulla erant vincula . denique si quem forte sui instituti penituisset . tota demum pena erat inconstantie nota At qui hisce temporibus . quibus artibus , quali pietatis pretextu,

Votorum nulla erant veteribus monachis vincula.

quibus promissionibus, quibusve illiciis his vinculis illaqueant etiam innocentes pueros . quibus si inesset vel mica euangelici salis . vererentur quid dicam pueris imo adulte etatis hominibus hunc laqueum iniicere . vel ex Paulo didicissent non esse alicui iniiciendum laqueum . sed cuique pro dono sibi dato a deo ambulandum . siue velit celebs siue coniunx viuere Iam monachatus titulus nec a functione clericatus quempiam remorabatur . adeo vt ex nullo ordine sepius deligerentur episcopi . quod hic inuenire liceret qui essent in sacris litteris exercitatissimi . qui soli ad episcopatum idonei sunt Quod si hodie fieri posset certe haberemus multo feliciorem ecclesiam . dum huc honoris rapiuntur ex principum aulis qui solis cartis scribendis . ne dicam exhauriendis pauperum scriniis . sunt adsueti At quid dicam ? pudet amice lector plura referre de nostre ecclesie calamitate.

1. Cor vii Et legas oro hac de re diui patris Chrysostomi in Genesim Homiliam lviii.

Illud te oratum nouissime velim . vt qui hodie regnat monachatu vale dicto in vnico seruatore nostro Christo Iesu salutem tuam colloces . quem disces non ab ullis hominum doctrinis . sed celestibus oraculis que tradunt tibi sacre littere .

Non cupit abrogari omnem monachatum: sed eum corrigi qui nunc in solis ceremoniis situs est . quas quo habemus plures hoc Judaismo sumus viciniores quoniam inter christianos ce-

remoniarum perparum pietatis vere multum esse conuenit quando ille modicum sunt vtiles hec vero valet ad omnia habens promissiones vite presentis et future.

atque in his precipue Pauli epistole quas si diligenter pioque animo ter quater ve perlegeris. dispeream si non mutaberis in alium virum, modo huic tuo pio studio frequentes easque ardentes ad deum oraciones intermisceas. sic enim futurum est vt daturus sit tibi sapientiam illam vere celestem qui solus est sapiens. cui vt me quandoque tuis in precibus commendes maiorem in modum abs te contendero Vale foelix in domino

Ex Malmogia Idibus Augusti
Anno 1529.

¶ Offendent te quedam in hoc libello errata lector optime quod certe nos non latet : verum id nulla nostra culpa qui post omne nostrum corrigendi studium nihilominus coacti sumus chalchographi desiderare diligentiam non vulgarem Cuius rei vt aliquando periculum facias scito archetypon cum sua imagine iterum atque iterum a nobis correcta constanter habere in liminari epistola imposturas ipsorum licet ille

constanter impresserit episcoporum vt hinc reliqua estimes et ipse quod occurrerit erroris boni tamen consulens corrigas Vale et viue in Christo Jesu domino nostro Atque pro nobis Deum ora ❧

Impressum Malmogie per Olauum Vlrici in Vigilia assumptionis Marie

---

(Bogens sidste Side indtages af et Træsnit, der forestiller Christi Korsfæstelse. Paa den ene Side af Korset ses Maria, paa den anden Johannes. Fra Naglegabet i Herrens Fødder udstrømmer Blod, der flyder ned i Kalken, som staar ved Korsets Fod. Ligeledes opfanges Blodet, der udstrømmer fra den ene Haand, af en Kalk, der svæver over Johannes's Hoved).

Fejl i Originalen, som ere rettede i nærværende Udgave[1].

S. 2 Lin. 18	aflictentur	rettet til	adflictentur	
- - - 19	[et] mangler i Originalen.			
- 3 - 1	agit Et	rettet til	agat . et	
- - - 4	flg. de indklamrede Stavelser mangle i Originalen paa Grund af et Hul i Papiret.			
- - - 15	leges	rettet til	legens	
- - - 17	ne	—	non	
- 4 - 3	a longe	—	aloge	
- - - 7	exempils	—	exemplis	
- - - 20	Quid	—	Quidquid	
- - - 24	doceat	—	docet	
- 6 - 1	quanta	—	quam tum	
- - - 4	oportet	—	oporteat	
- - - 17	verstros	—	vestros	
- - - 21	rectorisque	—	rectoris	
- 7 - 11	neruosa	—	numerosa	
- - - 13	multarum non in elegantes	rettet til	multorum non inelegantes	
- - - 19	fatiam	rettet til	faciam	
- 8 - 19	Sideriis	—	Sidereis	
- 9 - 6	Scithoniasque	—	Sithoniasque	
- - - 9	Meliagrj	—	Meleagrj	
- - - 14	vocant	—	vocat	
- 10 - 2	Liguis	—	Linguis	
- - - -	Dina	—	Diua	

[1]) De fleste af disse Fejl maa betragtes som simple Trykfejl. Men nogle enkelte af dem turde mulig være sproglige Ukorrektheder hos Forfatterne.

S. 10	Lin.	3	consequor	rettet til	consequar
- -	-	7	impeiro	—	imperio
- -	-	16	Milciades	—	Miltiades
- -	-	23	Saguinolenta	—	Sanguinolenta
- 11	-	1	qui	—	que
- -	-	13	Iosue	—	Iosua
- -	-	14	saguine	—	sanguine
- 12	-	2	inuasit orbem	—	orbem inuasit
- -	-	15	ipsa	—	ipse
- -	-	20	tonsa	—	tunsa
- -	-	21	[esse] mangler i Originalen.		
- 13	-	2	circumfluo se mergit	rettet til	se mergit circumfluo
- -	-	4	rura	rettet til	iura
- -	-	17	Marti	—	Martis
- -	-	23	[adsit] mangler i Originalen.		
- 14	-	2	capiti	rettet til	capitis
- -	-	8	sublima	—	sublimia
- -	-	12	trophoeis	—	tropheis
- -	-	14	Xancti	—	Xanthi
- -	-	16	Sintillantis	—	Scintillantis
- -	-	1	af 2den Randnote bør »et« formodentlig udslettes, eller ogsaa »et« indsættes mellem prophanorum og euangelicorum.		
- 15	-	4	quiescent	rettet til	quiescant
- -	-	6	Nectar	—	Nectare
- -	-	14	quo nescio	—	nescio quo
- -	-	21	dissecor	—	dissecer
- 16	-	5	silue	—	silua
- -	-	16	insomnes	—	insomnis
- -	-	21	queremonia	—	querimonia
- 17	-	14	ruiture	—	ruituro
- 18	-	7	pietati	—	pietatis
- -	-	17	virentia	—	vrentia
- -	-	24	fideli	—	fidelis
- 19	-	8	mestus	—	mestos
- -	-	14	imperet	—	imperat
- -	-	19	spectat	—	spectet
- -	-	24	precula	—	precule
- 20	-	8	Atque	—	Et
- -	-	15	glabrata	—	glabreta
- -	-	21	Et	—	Ex

S. 21 Lin. 5 volumen est rettet til volumen

En kyndig Filolog har udtalt sig for, at est efter volumen skjuler Interjectionen St! der betegner en Hvisken, og ɔ: denne tilligemed Interjectionen Hem! hvormed næste Vers begynder, bør sættes i en egen Linie udenfor Verset, ligesom Tilfældet almindelig er i de (græske og) latinske Dramaer. Lin. 5 og 6 vilde altsaa — naar titlum skrives fuldt ud — komme til at lyde

Et . mihi nunc periit nomen . celeste volumen
St! Hem!
Dormi secure . titulum si queris . habetur .

- -	Lin.	18	anni	rettet til	omni
- 22	-	7	patefecerit	—	patefecerat
- -	-	14	renouentur	—	renouantur
- -	-	15	censetur	—	censentur
- 23	-	14	discriptione	—	descriptione
- 24	-	1	sapiunt	—	saperent
- -	-	4	liquet	—	licet
- -	-	19	et	—	at
- -	-	23	videri	—	videre
- 25	-	7	sic	—	scilicet
- -	-	9	queque pessime	rettet til	pessime queque
- -	-	10	sophistices	—	sophistice
- 26	-	3	anunciare	—	annunciare
- -	-	11	faciunt	—	faciant
- 27	-	10	Attalcaque	—	Attalicaque
- 28	-	14	ecclesiie	—	ecclesie
- 29	-	12	littiris	—	litteris

Kirkens Klagemaal,

fremsagt paa Vers og foredraget
tredie Pinsedag i Vor Frue Kirke
i Kjøbenhavn af Forfatteren,
Oluf Gyldenmund.

Lukas i det ellevte:

Ve eder, I lovkyndige, thi I have taget Kundskabens Nøgle. Selv ere I ikke gaaede ind, og dem, som vilde gaa ind, formente I det. Men da han sagde dette til dem, begyndte de lovkyndige og Farisæerne at trænge haardt ind paa ham og at udspørge ham paa en underfundig Maade om mange Ting, idet de lagde Snarer for ham og søgte at opfange noget af hans Ord, hvorfor de kunde anklage ham.

Peder Laurenssen, Christi unyttige Tjener, ønsker den retsindige Læser Naade og Fred fra Gud vor Fader og den Herre Jesus Christus.

Baptista fra Mantua.

Det er ikke fornødent, kjære Læser, at jeg anbefaler dig dette Digt, hvis Overskrift er Kirkens Klagemaal. Jeg ønsker, at du selv vil læse det, og med Tilsidesættelse af al Lidenskab og alt Had til Sandheden vil maale det, ikke med Digtekunstens Maalestok, men med Sandhedens. Fjern Hadets Stær fra dit aandelige Øje og døm med Forstand. Thi jeg veed vel, hvad Baptista fra Mantua[1]) siger: „Vor Tid er syg af Had og dømmer derfor ilde." Denne Sygdom har nu især angrebet, ja endog slaaet dybe Rødder i Hjærtet hos dem, der med Foragt for og Forkastelse af Guds Ord, Sandhedens Vidne, følge og elske Verden. Skjønt de tynges og nedbøjes af deres onde Samvittighed, ønske de dog ikke, at deres Vildfarelser og

[1]) Johannes Baptista Spagnoli, efter sin Fødeby kaldet Mantuanus (f. 1448 † 1518), var en berømt Digter; skjønt Karmeliterordenens General i Mantua, var han dog en varm Talsmand for kirkelig Reform.

slette Sæder skulle røbes ved sanddru Tale og sikre Beviser, at de kunne blive aabenbare for Verden. Thi Kjendemærket paa det farisæiske Hykleri er at ville synes retfærdig og hellig, selv naar man handler forbrydersk og vanhellig, og ikke at ville røbes, skjønt man aldrig tænker paa at forbedre sig. Man vedbliver nemlig, som man har begyndt; og, om ikke med Munden, saa dog med skinhellige Gjerninger, beder man til sin Mercurius med følgende Ord: Forund mig at blive skjult, forund mig at synes retfærdig og hellig; spred et Mørke over mine Synder og en Sky over mine Underfundigheder [1])! Derfor udraabe de strax alt det som ondt, skadeligt og kjættersk, hvad der røber deres Synder og Underfundigheder [2]), medens Sandheden er, at de selv ere Kjættere, ja de værste Kjættere, og intet andet end den værste Fordærvelse, Skamplet og Skjændsel for den almindelige og i Sandhed apostoliske Kirke, som S. Peder siger. Dette stilles os nu ogsaa lige saa sandfærdigt

Farisæervæsenets Natur.

Hyklernes Tale.

2. Ped. 2.

[1]) Her har Forf. benyttet Horats, Epist. I, 16, 61—2.
[2]) Om Læsemaaden paa dette Sted se Frants Wormordsens sidste Efterskrift.

som beskedent for Øje ved denne Tale, hvilken vi derfor, christelige Læser, overgive dig gjennem Trykken, for at du kan læse den og derved erkjende, i hvor stor en aandelig Nød Guds Kirke, Christi Brud, er nedstyrtet formedelst Ordets, jeg vil ikke sige Tilsidesættelse, men afskyelige og utilgivelige Foragtelse, og dernæst formedelst Manglen paa sande Tilsynsmænd, det vil sige, Guds Ords og Jesu Christi rene og ublandede Evangelies Tjenere og Lærere. Thi allerede i
Nahum 3. nogle Aarhundrede have Assurs Hyrder sovet og været hendyssede i Rigdom, Magt og Nydelser, medens Hjorden var adsplittet ved forskjellige og fremmede Lærdomme, Menneskebud og Overleveringer, og det menige Folk og den uoplyste Almue sank dybere og dybere ned i Lasterne, tankeløst følgende hine Ulve med deres Uvidenhed, Forfængelighed, Løgn, forargelige Exempel og slette Sæder, hine Ulve, der uden mindste Føje tiltage sig Navn af Hyrder. Herover kunde de med Rette jamre og klage, som, skjønt de saa', at de vildledtes ved hines Exempler, og ved Menneskelærdomme ledtes bort fra Sandhedens Vej, dog nødtes til at følge,

om ikke med Hjærtet, saa dog i det ydre og paa Skrømt, alt imedens de saa', at Folket og Menigheden stod i Fare enten ved Hykleri og Løgn, eller ved at styrte i Syndens og Ondskabens aabne Gab, indtil nu endelig ved Guds Naade Herrens Ord atter er begyndt at vaagne op, og nogle Hyrder at opvækkes til at føde Hjorden med Sandhedens Ord og den rene Kirkelære. Derfor er der Haab om, at den højt klagende Kirke endelig igjen vil komme til sin Ret og gjenvinde det, som er fraranet den, nemlig Guds Ord, og at den kan komme til at glæde sig ved sande Hyrder, som ville føde den i Sandhed, Glæde og Aandens Velbehag.

Læs nu alt, hvad der herom findes i denne Tale, overvej det nøje, og fæld derefter din Dom. Jeg antager, at hvad der staar fast og hviler paa den christelige Sandhed, vil tiltale dig og vinde dit Bifald, saa vel som det, Virkeligheden og Sandheden klarlig giver Vidnesbyrd og stiller dig for Øje. Lev nu vel i Christus, min Læser, og bed med os vedholdende til Gud for Kirken, Christi Brud, som nu paa saa mange Maader er elendig nedbøjet, for at den, udreven

af Ulvenes Svælg, i al Fred og Ro kan tjene Christus sin Brudgom. Amen!

Oluf Gyldenmunds Tilegnelse

i ti Verslinier til Frants Vormordsen fra Amsterdam, en ikke ringe Theolog og retfindig Prædikant i Byen Malmø.

Kjære Frants! Jeg beder dig, modtag ikke med barsk Mine dette Digt, i hvilket Kirken begræder sin sørgelige Skjæbne. Hvis det ikke vinder dit Bifald, saa dræb det med Kritikkens skarpe Spyd og lad det begraves i Mørket og blive til Føde for Møllene [1]). Men hvis du anser det for værdigt til at se Dagens Lys, saa lad det leve efter først at være mærket med dine Stjerner [2]). Men hvad enten du nu, som en Aristark [3]), dømmer det til Liv eller til Død, saa er det dit og aldeles ikke mit mere. Lad

---

[1]) Udtrykket minder om Horats, Epist. I, 20, 12.

[2]) Spydet (ὀβελός) og Stjernen (ἀστερίσκος) vare Mærker, som de græske Kritikere benyttede til at betegne, at de vilde forkaste noget eller fremhæve det som særlig skjønt.

[3]) Aristark var den mest ansete græske Kritiker i Oldtiden, især berømt for sin Fastsættelse af Homers Text.

det for Fremtiden erkjende dig baade for sin Fader og sin Beskytter, og lad det ved din Bistand være sikret mod Bions Tand [1]).

Højtærede Mænd, det er mig ikke ubekjendt, baade med hvilken Fylde af Veltalenhed den bør være udrustet, og af hvor mangfoldig klassisk Lærdom den maa være saa at sige beruset, der med Ære skal kunne træde frem for at holde Foredrag over et eller andet Emne, især i en saa talrig Forsamling af Mænd, der ere saa kyndige i begge Litteraturer [2]), at end ikke Cicero — det højeste, som Latium nogensinde har frembragt paa Veltalenhedens Omraade — uden Ængstelse vilde kunne træde frem for at tale her, end sige da jeg, der neppe paa Afstand og som gjennem et Gitterværk har skuet Veltalenhedens Kunst. Jeg kjender eders mere end almindelig kræsne Øren, I højst veltalende Mænd, hvem intet behager, der ikke er udarbejdet efter Kleanthes's og Aristophanes's

[1]) Bion fra Borysthenes var en berømt, streng, satirisk, græsk Digter.

[2]) D. e. Græsk og Latin.

Mønster [1]). Jeg vilde derfor ikke have vovet idag som Taler i Eders Forsamling at bestige dette Katheder, hvorfra jeg ser alle eders Øjne rettede paa mig alene — især da jeg intet kan fremkomme med, som ikke er dagligdags eller simpelt — hvis ikke dette Universitets høje Rektors strænge Befaling havde bevæget mig dertil, en Mand, som ikke alene er af meget høj Byrd, men ogsaa, ved Siden af en ualmindelig Kyndighed i begge Grene af Retsvidenskaben [2]), er fuldkomment hjemme i de fri Videnskaber [3]). Paa Grund af hans overordentlige Velvilje imod mig skylder jeg ham ikke alene min Velfærd, men alt hvad jeg er; derfor er det ogsaa langtfra, at jeg nogensinde tør eller bør nægte ham noget, som jeg skjønner at være hans alvorlige Vilje.

---

[1]) Den ene en berømt Filosof, den anden Komedieskriver.

[2]) Kirke- og Kejserloven (jus canonicum et civile).

[3]) Universitetets Rektor var paa denne Tid Mester Klaus Urne, Domprovst i Lund, en anset og dygtig Mand, der med Kjærlighed til Videnskaberne forbandt et i det mindste ikke ugunstigt Sindelag for Reformationen. (Jvfr. Werlauff, Kjøbenhavns Universitet fra dets Stiftelse af Christian den Første indtil Reformationen. Kbh. 1850, S. 78).

Det er ikke min Hensigt i velklingende Ord at tale til Rhetorikens eller Dialektikens Pris, eller at give et Forsvar for Filosofien, eller at holde en Lovtale over Visdommen; heller ikke at skildre den heldige Fremgang af alle boglige Kunster, der paa denne Tid ere ligesom gjenvakte fra de døde og kaldte op til Jordens Egne til et nyt Liv; thi om alle disse Emner have I af mange i de sidste Aar mere end een Gang hørt forskjellige sirlige Taler, saa at I vel have faaet nok deraf. Men jeg har besluttet, med Musernes gunstige Bistand, idag at synge Kirkens Klagesang eller, om I vil, dens Jammersang, i ganske almindelige Vers [1]). Og det vil jeg gjøre, ikke for at prale med mine Evner, men snarere for at øve dem; ikke fordi jeg mener, at en Vej bør ringeagtes af den Grund, at den er flittig betraadt af andre — saaledes som nogle, der gjøre sig store Indbildninger om deres egen Viden, maaske drømme om — men fordi jeg fra Vuggen af (som man siger) har elsket den bundne Stil fremfor den ubundne. For at nu

[1]) Originalens »vulgaris monete« minder om Juvenal VII, 55.

forøvrigt dette mit Foretagende kan faa et desto lykkeligere Udfald, kunne vi ikke gjøre noget bedre, end at vi alle, førend vi begynde paa vort Forehavende, med forenet Røst, efter christelig og højst lovlig Sædvane, henvende vore Bønner til Gud, idet vi sige:

Christus, hør vor Bøn og vær vort dristige Forsøg naadig. Lad vort Skib naa den forønskede Havn!
Du har løst de diendes Tunger til din Pris. Lad vore Munde lyde til din Ære!
Og løs det haarde Aag, som længe har hvilet tungt paa din Menighed, paalagt af Farisæerhaand!

Og nu beder jeg eder, retsindige Mænd, med gunstigt Sind og aabne Øren [1]) at lytte til følgende Digt, saaledes som det nu er.

---

[1]) Originalens »purgatis auribus« minder om Horats, Epist. I, 1, 7.

Sig mig, Guds Brud, sig mig, du hellige Moder, Kirken: Hvorfor jamrer du saa? Hvorfor udstøder du saa stærke Klager? Og dine Øjne, som fordum kappedes i Glands med Himlens Stjerner, hvorfor strømme de med en uendelig Graad, saa tæt som Regnen falder ved Skybrud, naar Jorden overalt driver af Vand, og Bække paa alle Kanter strømme ned fra Bjergene, og den rivende Strøm danner Søer i Dalenes Dyb? Hvorfor er dit Blik sænket mod Jorden? Hvorfor sidder du sorgfuld paa Jorden med revne Haar og slaar dig med Hænderne for dit Bryst, det Bryst, der i Hvidhed overgaar Rimen og Sithoniens [1]) Sne og det pariske Marmor [2])? Saaledes begræd Niobe fordum sine fjorten Børn, der faldt for Phoebus's grumme Pileskud [3]). Saaledes skulle Meleagers

---

[1]) D. e. Thracien, hvis høje Bjærge længe ere dækkede med Sne. (Jvfr. Hor. Od. III, 26, 10).

[2]) Øen Paros i Archipelagus var, som bekjendt, berømt for sit skjønne, hvide Marmor.

[3]) Her hentydes til den bekjendte Mythe, om at Niobes Børn bleve fældede af de usynlige Pile, som den fornærmede Latonas tvende Børn, Apollo (Phoebus) og Diana, udskød.

Søstre have sørget over hans Død, da den skjæbnesvangre Brand var kastet paa Ilden, indtil de, forvandlede til Fugle, fløj bort gjennem Luften [1]). Saaledes begræd ogsaa Helios' Døtre Broderens Død, da han, kastet ud af Faderens Vogn, styrtede hovedkulds ned i Bølgerne og med skjælvende Mund kaldte paa Faderens Navn. Nu staa de som løvede Popler at skue ned i Floderne [2]).

Sig mig dog, hvad er den mægtige Aarsag til dine Taarer? Dæmp din Hulken, du ulykkelige, og dine fra Hjertets Dyb hentede Sukke, og sig dog et Ord; thi det Saar, som er inde-

---

[1]) Sagnet fortæller, at ved Meleagers Fødsel havde Parcerne kastet en Stok i Ilden og udsagt, at Barnet og Stokken skulde bestaa lige længe. Moderen rev Stokken ud af Ilden; men mange Aar efter kastede hun i Forbitrelse mod Sønnen den igjen deri, og Meleager døde. Dennes Søstre jamrede sig over hans Død, indtil Diana forvandlede dem til Perlehøns. (Ovid. Metamorph. VIII, 445—546).

[2]) Heliaderne (Solgudens Døtre) sørgede over deres Broder Phaëthon, der omkom under Forsøget paa at kjøre Faderens Vogn hen over Himmelbuen. Søstrene bleve forvandlede til Popler. (Ovid. Metamorph. I, 755 sq.).

sluttet i Hjærtet, nager Sindet mest; det bliver lettere, naar det fortælles til en tro Ven [1]).

Ak [2]) jeg har ikke en enkelt Grund til at græde; tusinde Sorger tynge mit Sind. Sagen selv er større end min Klage, og Sorgen mindre end dens Aarsag. Om jeg end havde tusinde Tunger i min Mund [3]), og Perikles's veltalende Gudinde [4]) tog Sæde paa mine Læber, kan jeg dog ikke nævne alle de Saar, som fjendtlige Vaaben have tilføjet mig. Og flere staa endnu tilbage, hvis ikke Christus, Fredens bedste Ven, som lydig mod Faderens Bud dalede ned fra Himlens Borg for at iføre sig Kjødets Klæde-

---

[1]) Originalen har: Achates, Navnet paa Æneas's tapre og tro Ledsager paa hans Flugt fra Troja, hvis prøvede Troskab har gjort „Achates“ til et Fællesnavn for en tro Ledsager og Ven (Æn. I, 120, 188, 312. VI, 158. XII, 459). Forfatterens trøstende Ord til den sørgende Kirke indeholde forøvrigt ogsaa andre klassiske Reminiscenser fra Vergil (Æn. I, 485. Georg. IV, 452) og Horats (Od. I, 24, 19).

[2]) Det er Kirken, som her indføres talende.

[3]) Minder om Vergil (Georg. II, 44. Æn. VI, 625).

[4]) Originalens Dina Periclis er rettet til Diua, da det maa antages, at Forfatteren har haft i Tanker det gamle Udsagn om Perikles: *Πειθώ τις ἐπεκάθιζεν ἐπὶ τοῖς χείλεσι* (Eupolid. Fragm. 6, 94).

von, paa det at han kunde gjengive Menneske-
slægten den Frihed, som den tidligere, skuffet ved
1 Moseb. 3. Satans List, havde mistet, medens den boede i
Paradisets Have — hvis ikke han kommer for
at hjælpe. Jeg sætter ingen Tro, intet Haab
om Frelse til de menneskelige Ting: saa mange
voldsomme Fjender af Troen og grumme Ty-
ranner have sammensvoret sig om at rase med
Sværd mod mit Indre, som den marathoniske
Slette aldrig har set, der hvor fordum Miltiades
som Feltherre knuste Xerxes's Magt [1]) og stolt
vendte hjem i Triumf under Folkets Bifaldsraab
gjennem de pandioniske Gader [2]). Heller ikke
myldrede Cannæ's Sletter med saa mange Kri-
gere, der hvor de sidoniske [3]) Vaaben farvedes
med romersk Blod, den Gang det vilde Carthago

---

[1]) Forfatteren gjør sig her skyldig i en lille historisk Fejl, da det ikke var Xerxes, men hans Fader, Darius Hystaspis' Søn, der udsendte den Hær, som af Miltiades blev slaaet paa Marathons Slette.

[2]) D. e. Athens Gader. Pandion var Navnet paa to mythiske Konger i Athen. For øvrigt har Forfatteren her indblandet romerske Forestillinger om Triumfen i det græske.

[3]) D. e. puniske. Poenerne stammede jo fra Tyrus, der her, ligesom ogsaa jevnlig hos Klassikerne, ombyttes med Sidon

tragtede efter at blive Verdens Hovedstad. Paa den ene Side griber Ægyptens Hær paa Faraos Bud til de blodige Vaaben, med den faste Beslutning at ødelægge med Sværdet det Folk, som jeg (Kirken) har født for Christus, og som er badet i den rensende Flod[1]) til Haab om det forjættede Land, langt borte fra Ægypten, der dyrker sine gamle Guder — eller ogsaa at kalde Folket, der ved Flugt søger ny Riger, tilbage under det Trældomsaag, som det har baaret i saa mange Aar. Paa den anden Side blotte Amalekitterne deres Sværd mod mine Indvolde, ligesom de andre Folk, der hindre mig i at benytte de længe søgte Boliger[2]). Paa en tredie Side staar langt borte paa de vide Sletter Filisteren[3]), i ingen Henseende Polyphem underlegen, og svinger sit Spyd med det mægtige Blad, og naa'r med Issen næsten op til Himlen; med

Her hentydes til Fortællingen 2 Moseb. 14.

2 Moseb. 17.

1 Kong. 17.

[1]) D. e. Daaben.

[2]) D. e. at naa til Kanaans Land.

[3]) Goliath, der sammenlignes med den frækkelige Polyphem, som bragte Ulysses og hans Staldbrødre i saa stor Nød. — Naar 1 Kong. 17 citeres i Randen (efter Vulgata), saa er det, hvad i vor Bibel kaldes 1 Samuels Bog.

Stentorrøst [1]) udæsker han mig til Enekamp; Skovene og Himlen forfærdes ved Braget. Her er ingen Moses, som kan kjæmpe i Bønnen med Hænderne strakte mod Himlen; ingen Josva, som kan svinge det med Fjendeblod farvede Sværd midt gjennem Slagets Rækker; fjern er ogsaa hin David, som med sin Hvæssesten kan slaa Filisteren til Jorden.

2 Moseb. 17.

Hvis du har Tid til at oprulle de gamle Aarbøger fra Tingenes Begyndelse og den endnu nyfødte Verdens Barndom, ja hvis du blot har Lyst til at gjennemgaa Kongernes Navne, hvorledes Folket, hvorledes Tiderne og Lovene have været under enhver af dem: naar har saa efter dit Skjøn Magten været mere strafløs og Vejen mere fri til hvilken som helst Forbrydelse i Livet? Sammenlign, om du vil, med vor Levetid de tidligere Aarhundreder, som de hellige Digtere have givet Navn af Jernalderen, i hvilke, om Sagnet ellers taler sandt, al Uret og hele Forbrydelsernes skændige Yngel først traadte ind i

Ved Sværdet maa forstaas Guds Ord; thi man har ingensinde hørt, at de rettroende Biskopper have brugt det verdslige Sværd imod Kjættere, eftersom den yderste Straf, som de anvendte, var Bandsættelse. Tvertimod kan man jo læse om den hellige Fader Augustin, at han hos de kejserlige Befalingsmænd bad for Donatisterne, der vare værre end Kjættere, nemlig oprørske Røvere, idet han tilføjede som Grund: for at der kunde være nogle, som kunde helbredes; og idet han derhos efterviste, at Kjætternes Haardnakkethed havde gavnet Kirken. Saa langt er det fra, at hine Mordbrændere og i al hellig Boglærdom ukyndige

[1]) Stentor var ifølge Iliad. II, 785 f. Manden med Jernstemmen, hvis Raab lød ligesaa stærkt som 50 andre Mænds. (jvfr. Juvenal XIII, 112).

Verden [1]); afvej saa begge disse Tider mod hinanden paa en upartisk Vægtskaal; du vil da, dersom du ikke er svækket paa Forstandens Lys, uden Tøven udraabe: O Himmel, o Jord, her er ingen Sammenligning! Den Alder, man har kaldet Jernalderen, er tilvisse Guldalderen; men vor Tidsalder maa, hvis man skal give Tingene deres rette Navn, opkaldes efter Jernet, eller hvad der er endnu haardere end det. Dyden klager over, at den er landsflygtig; saa eller ingen Spor af den vil du se i den hele Verden. Fromheden ligger overvunden og kastet til Jorden; Retfærdigheden [2]) er flygtet til Himlen. Der er ingen Kjærlighed til Fædrelandet, ingen Ærbødighed for Forældrene. Den unge viser ikke den graahærdede nogen Agtelse, eller Disciplen sin Lærer, ved hvis hellige Lærdom hans Hjærte er blevet mættet, saa han selv er bleven ophøjet over Dyrene, hvilke Naturen har nægtet Talens Hjælp og Brug.

Personer, som man snarere maa kalde Verdens Herrer end Bisstopper, kunne beraabe sig paa noget fra de gamle Bisstopper hentet Exempel.

Al Ærbødighed og Undseelse er landsflygtig.

[1]) At Forf. her og i det følgende har benyttet Træk af den i Ovids Metamorph. I. givne Skildring af Verdensaldrene, er kjendeligt nok.

[2]) Originalen har: Astræa, Retfærdighedens Gudinde. (Jvfr. Ovid. Metamorph. I, 149—50).

Verden er fuld af Krige, og der er intet Haab om Fred for Fremtiden.

Hvorfor skulde jeg tale om Freden, den herligste Gave, der ved Gudernes Gunst er kommen fra Himlen ned til Jorden? Nødes ikke ogsaa den, efterat have bestrøet sit Hoved med sort Støv og slaaet sig for Brystet med sine knyttede Hænder, til at følge med sine Søstre, landflygtig i hele Verden, baade hvor Jorden ligger udbredt mod det kolde Norden, og hvor den udstrækker sig mod det skybringende Sønden, i den Egn, hvorfra det klare Lys oprinder ved Hyperions Fakkel [1]), og der hvor Titanen [2]) sænker sig i det rundt omgivende Hav? Den blodige Mars hersker og ryster hele Verden ved sin krigerske Larm. Ikke blot Mændenes Skare, men selv Kvindekjønnet giver sig ivrigt i hans Vold [3]). Hans Følgesvende ere Vrede og Had, Sorg og Frygt, Trusler, Rænker, Svig, Uret, Vold og Røveri. Den ene Broder falder

---

[1]) Solens Straaler.

[2]) Solen = Hyperion (eller rettere hans Søn Helios).

[3]) Hvad Forfatteren tænker paa ved Kvindekjønnets Deltagelse i Krigens Idrætter, er ikke saa lige at sige. Maaske sigter han til Optrin i den da for ikke længe siden afsluttede forfærdelige tydske Bondekrig.

før Tiden for den andens Haand; Sønnen afbryder Faderens Livstraad og Faderen Sønnens, med Brud paa Naturens Lov. Datteren foragter og afskyer sin Moders Formaninger, medens Mødrenes Hjærter blive kolde overfor Døtrene. To Søstre[1]) kunne ikke taale at bo under samme Tag. Svigerfaderen er troløs mod Svigersønnen, Svigerdatteren mod sin egen Svigermoder; ja, underligt at sige, Tvedragt adskiller endog dem, som Ægtesengen forener.

Naar saaledes Mars's Magt har raset gjennem alle Lande og tvunget Menneskene til at bøje sig for ham og sværge til hans Fane, og paalagt dem Love, saa er hans Begjærlighed dog ikke tilfredsstillet eller kommen til Ro ved denne Udstrækning af hans Riges Grændser. Han vil bane sig Vej til Oververdenen, og han tænker paa at bemægtige sig Himlen, og at forjage Himmelboerne fra deres gamle Bolig, om da ellers Lykken vil føje hans Ønsker og fremme hans Værk. Thi alle de mange udmærkede Vidner, som have lidt Døden for Christi

---

[1]) Mulig skal det oversættes: Tvillingsøstre.

Han taler her om den Slags frække Mennesker, som for Tiden vel stedse have Evangeliet i Munden, men dersom man agter paa deres Sæder og deres Levned, skulde man sværge paa, at de aabenlyst have erklæret Evangeliet Krig.

Navns Skyld, og om hvem Fædrenes urokkede Tro og gudopfyldte Hjærter forsikre, at de have tilkjøbt sig Himlen ved deres Blod, dem søger denne Jernslægt, denne skjændige Menneskeslok, at drage ned fra Olympen og at gjøre sig selv til Himlens Herrer [1]). Digterne have sunget om, at paa samme Maade have fordum de slangefodede ved at stable Bjerge oven paa hverandre søgt at bane sig Vej til Jupiters høje Bolig [2]); men Jupiter ramte dem med sine Lyn og nedstyrtede dem til Jordens Dyb. Derfor pranger Ætnas Skov stadig med Bytte fra de phlegræiske Marker [3]) og med de til Gudernes Ære opreiste Sejersminder. Der er intet Træ i hele Skoven, som ikke er beklædt med Sejerstegn. Et

---

[1]) Forf. synes her at ivre imod dem, der vilde berøve Helgenerne deres Ære. Ogsaa Randnoten indeholder Angreb paa visse af Reformpartiet, hvis Levned ikke svarede til deres Bekjendelse. Det er os imidlertid ikke muligt bestemt at sige, hvem der sigtes til. Mulig er det snarere Forhold i Tydskland end i Danmark, som man maa tænke paa.

[2]) Jvfr. Ovid. Metamorph. I, 152 sq.

[3]) Originalen har: phlegræiske Bytte, d. e. det Bytte, Jupiter havde vundet under sin Kamp med „de slangefodede" (Giganterne) paa de phlegræiske Marker ved Hjælp af de brændende Lynstraaler.

bærer Xanthus's uhyre Skind[1]) som bevarer Sporene af Gudefaderens endnu gnistrende Lue, af hvilken Skoven vidt og bredt blinker. Et andet bærer Mimas's aabne Gab[2]) og hans Vaaben; et tredie Ægeons hundrede dragne Sværd[3]); et fjerde vakler under Vægten af den vældige Enceladus, og vilde bøje sin Top mod Jorden, hvis ikke Caons[4]) tæt ved det opvoxede Træ støttede det i Faldet[5]).

---

[1]) Originalen har: terga, d. e. det af Ryggen flaaede Skind. Gigantnavnet Xanthus er ellers ikke bekjendt. Hos Diodor. Sicul. VI, 2 forekommer Xanthos som Navn paa en Titan; men denne Kilde har Forfatteren dog vel neppe kjendt.

[2]) Mimas, et bekjendt Navn paa en af Giganterne.

[3]) Ægeon var „blandt Mennesker" Navnet paa den hundredarmede Briareos, som ifølge Homer (Iliad. I, 402) ydede Zeus trofast Bistand, men senere maa være bleven betragtet som en Oprører mod Guderne, da han ifølge Kallimachos (Hymnen „til Delos", v. 141 flg.) ligger under Ætna, hvilket ellers fortælles om Enceladus, der ovenfor nævnes som den fjerde i Rækken af Giganterne.

[4]) Formodentlig har Forfatteren selv dannet dette Gigantnavn (*Κάων* af *καίω*, brænder) svarende til det ovenfor anførte Xanthus (gul, skinnende) — begge Navne vistnok hentydende til Virkningen af Jupiters Lynstraale.

[5]) Forf. er gaaet ud fra den bekjendte Forestilling om Tropæers Indretning: Vaaben fra de overvundne Fjender

Maa forstaas om denne daarlige Slags vanhellige evangeliske, som bekjender Gud med Munden, men fornægter ham i Gjerninger, og forkaster Jomfrueligheden som noget, der ikke stemmer med sand Gudsfrygt.

Heller ikke de jomfruelige Skarer anse de for værdige til himmelsk Ære, som have traadt den forræderske Vellyst under Fødder, flyet Diones [1]) hemmelige Glæder og holdt sig langt borte fra Ægteskabet, for at gjøre deres Legemer til Lejer, værdige for Gud, og for at behage ham ved en Medgift af ubesmittet Kyskhed, paa det at deres Sjæle, naar Sejren endelig er vunden, efter Døden kunne hvile i de himmelske Boliger og sidde omkring Gudernes Borde nydende Nectar og Ambrosia i al Evighed.

Ikke mindre angriber Ugudeligheden dem, hvem Troens Bekjendelse har givet Navn [2]), og stræber at holde dem borte fra Olympen[3]), dem,

ophængte paa Træstammer. Han synes at have opfattet de phlegræiske Marker som liggende paa Sicilien. Forestillingen om, at Giganterne bleve flaaede, kan være hentet fra Apollodors Beretning om, at Athene flaaede Giganten Pallos og brugte hans Hud som Skjold.

1) Dione er efter Mythen Moder til Venus. Her bruges Navnet i Betydning af Kjærlighedsgudinden selv. og saaledes heller ikke sjældent hos de latinske Klassikere.

2) Confessorer, Martyrer. Forfatteren sigter vistnok herved til de reformatoriske Angreb paa Helgentilbedelsen.

3) Olympen nævnes her og andensteds i Betydning af Himmelen, ganske i Stil med Humanismens ejendommelige

som hverken Dødsstraf eller Kongers truende Ord eller paa den anden Side honningsøde Smigrerier eller Løfter om Guld og grønne Skove have kunnet afvende fra Christus, hvem de en Gang have givet deres Tro — saa stærkt have deres Hjærter glødet af den himmelske Ild. Dem holde de nu indesluttede i et eller andet mørkt Fængsel [1]); men tilsidst skulle alle Mennesker komme frem for Dommerens Aasyn, forventende den Løn, deres Gjerninger have fortjent, hvad enten nu Vejen gaar til Helvede eller til Himlen. Saaledes styrer Eumenidernes [2]) rasende Vanvid de dødeliges Hjærter og river deres Sind iblinde med sig ad vilde Veje, og

---

Blanding af christelige og hedenske Forestillinger, hvorpaa nærværende Digt indeholder saa mange Prøver, af hvilke adskillige unegtelig tage sig besynderlige ud i vore Øjne, som naar Forfatteren (som vi ovenfor saa') anbringer Klosterjomfruerne ved Gudebordene paa Olympen.

[1]) Det er os ikke klart, hvad Forf. her sigter til. Thi han synes jo at tale om noget, der fandt Sted paa hin Tid; men i Aaret 1529 var det nærmest de evangeliske Prædikanter, der var udsatte for Forfølgelse og Fængsel.

[2]) De forfærdelige, hævnende Gudinder, der efter Mythen hjemsøge Menneskene for Synder, der gjøre Brud paa Naturens hellige Orden.

saaledes regjerer den plutoniske Enyo [1]) i Menneskenes Bryst.

Skulde jeg i Tavshed forbigaa, i hvor mange ny Sekter jeg selv søndersplittes, eller den falske Lærdoms onde Frøkorn, oprundne af de gamle Hovedkjætteres Kilder, for hvis Løb de sande Hyrder have stemmet med Anspændelse af alle deres Kræfter, badede i Sved og knugede under den tunge Vægt, medens de hidslæbte grønne Grene fra de Træer, som Sions Skov [2]) nærer, for dermed at dæmme for Vældene, at det skadelige Vand ikke skulde fordærve Græsgangene for Hjorden? Men nu, da Vandaarerne atter have faaet frit Løb, strømme Bækkene med stærkt Bulder gjennem Faarestierne og besmitte Græsgangene. Ak! baade Faarene og deres Hyrder drikke af dem uden at vide, at der skjuler sig Gift under det blanke Vandspejl [3]).

Herved menes Gjendøberne og det Slags Mennesker, som i deres Sinds Forvendthed forvanske Guds rene Ord ved ny Fortolkninger. Der er for Tiden ogsaa nogle, som sige, at Paulus's Breve ikke vedkomme os; andre, at Christus ikke har lidt for hele Verden, men kun for dem, som have levet før hans Død; nogle, at det kun er Arvesyndens Skyld, han har befriet os fra ved sin Død; og det søge de at indbilde stakkels Kvinder. Herom handles i 2. Tim. 3. Og alt dette sige de for at besmykke deres Hykleri og for ikke at gaa Glip af en smudsig Vinding. Ja der er endogsaa dem, som, om ikke i Ord, saa dog i Gjerning nægte, at Hor er en Synd, eftersom de aabenbart se igjennem Fingre med Præsternes skammelige

---

1) Gudinden for de rasende Krigsskrig — den plutoniske Enyo vel altsaa i samme Betydning, som vi vilde sige: Helvedes Furie.

2) Sions Skov er vistnok her brugt i Betydning af den hellige Kirke.

3) Medens Forfatteren her og i det følgende synes at angribe det evangeliske Parti, gaar Randnoten, naar man fra-

Skjørlevned, ja misbruge samme til deres Fordel, medens de fordømme hæderligt Ægteskab mellem alle.

Nu klager Underverdenens Færgemand over, at han er gammel og træt, og ønsker sig et rummeligere Fartøj, og at Bredderne vare nærmere ved hinanden; thi der kommer saa mange Sjæle, som skulle sættes over, og som svæve om ved Flodens Bredder, dræbte af det fordærvelige Vand [1]). Nætter og Dage tilbringer han søvnløs paa Bølgerne, og vred stager han hen over Floden. Naar han har landsat nogle paa den indre Strandbreds Sand, vender Baaden strax tilbage for at føre endnu flere over Bølgerne. Konger med deres Spir sidde blandede med ringe Almue omkring paa Tofterne; ingen klager

regner Begyndelsen (om Gjendøberne), aabenbart i en ganske anden Retning og indeholder en Række Beskyldninger mod Papisterne, som man, tildels videre udførte, vil gjenfinde i den Tids polemiske Skrifter. Bekjendt er den Ytring af en katholsk Prælat, som bragt i Forlegenhed ved et Citat af Paulus, svarede sin evangeliske Modstander: Ja Paulus, han skrev for Hedningerne, ikke for os.

[1]) Forfatterens Tankegang er den, at det kun er de onde, de vantro og de, som ere smittede af Tidens mange Kjætterier, der komme til Underverdenen og overføres af Færgemanden Charon; men af saadanne var der, efter hans Mening, paa hin Tid en overvættes Mængde.

over Ringeagt eller Fortrin i Hæder[1]). Naar de ere komne til Underverdenens Konges Kyster, befaler Aeacus[2]) dem at skynde sig skarevis hen for Domstolen. Her sidder han og ryster de uvisse Lodder i Urnen[3]). Rundt om staa de bange Sjæle; alle nære den samme Frygt for, hvilken Straf de skulle faa for deres Forbrydelser i Livet. Men først naar Dommeren har gjort sig bekjendt med deres Brøde, da udgaar den forfærdelige Dom af hans Mund, som skal paalægge enhver den Straf, der passer til hans Forbrydelsers Art. En skal udholde en evig Omdrejning paa Ixions Hjul[4]), en anden pines

[1]) Hos Lucian, hvis Skildring af Dødningefærden Forf. maaske har haft i Tanker, siges ellers, at Dødningene jamre, naar de skulle sættes over. Skulde det have været Forfatterens Mening at udtrykke denne Tanke, da maa der være indløbet en Fejl i Texten, og der maa da istedenfor querimonia nulla læses: q. multa. Men formodentlig har han kun haft til Hensigt at give et nyt Udtryk for den allerede ovenfor antydede Tanke, at i Døden ere alle lige. (Jvfr. Verg. Æn. VI, 298 sq.).

[2]) Dommer i Dødsriget.

[3]) Meningen er vistnok, at disse Lodder bestemme, i hvilken Orden de anklagede Dødninger skulle frem for at dømmes.

[4]) Ixion straffedes ifølge Sagnet, for en sin Efterstræbelse af Juno, med i Underverdenen at lænkes til et Hjul, paa hvilket han hvirvles rundt i ustandseligt Kredsløb.

tantalisk Tørst og Sult midt imellem de til-
ıgevigende Vande og Frugterne, som hænge
ıns Gane saa nær [1]). En tredie skal sønder-
ves af Medusahundens Bid, og kan dog aldrig
ø eller faa Ende paa sin Pine [2]). En fjerde
al svede under det himmelhøje Bjergs Top og
lages af din Sten, Sisyphus, som altid paany
il rulle ned [3]). En graadig Grib skal gjennem-
ode den femte med sit krumme Næb [4]). Ogsaa
kal der være en, som skal sysselsættes med et

---

[1]) Sagnet om Tantalus, Konge af Sipylus, der paa Grund af sine Forsyndelser mod Guderne styrtes til Underverdenen og plages med evige Kvaler, er tilstrækkelig bekjendt.

[2]) Meduseus molossus er Helvedhunden Cerberus med de tre Hoveder og Børster henad Halsen og Ryggen af Slangehoveder (ligesom Medusa har Slangehaar), Apollodor II, 5, 12, jfr. Vergil. Æn. VI, 419: horrere colla collubris (om Cerberus). Ovid. Metaphorph. X, 22: Medusaeum monstrum.

[3]) Sisyphus, Konge af Korinth, straffedes efter Sagnet, for sin forslagne Snedighed, ved i Underverdenen at rulle en Sten op ad et højt Bjerg. Hver Gang han med uendelig Møje havde faaet Stenen op, rullede den tilbage, og han maatte begynde forfra.

[4]) Hermed hentydes til Sagnet om Kjæmpen Tityus, der til Straf for sin Synd laa udstrakt i Underverdenen uden at kunne værge sig mod to Gribbe, som stadig hakkede i hans Lever.

ganske forgjæves Arbejde, og øse Lethes Vande med sprukne Krukker op i hullede Kar ligesom Danaus's Døtre [1]); og Eumenidernes grumme Chor skal med susende Svøber afstraffe andre, medens de hænge i Luften med Fødderne opad og Hovedet nedad og med grusomt bagbundne Hænder [2]).

Læs Jerem. 6. og Mich. 3. Læs Amos i det 5. Kapitel og Joh. 10.

Christus, hvor længe skal Giften snige sig om i din Fold, og Dødens Smitte hærge dine Faar? Thi neppe have de berørt Græsset med Spidsen af Læberne eller sat Munden til for at drikke af Flodens Vande, førend de udaande. Saa stor er Giftens Magt. Ak, Hyrderne, som kun hige efter et blødagtigt Livs Magelighed, forsømme Staldene og søge deres egen Fordel, idet de, forvandlede til Tyve, men under From-

---

[1]) Kong Danaus's Døtre led en saadan Straf i Underverdenen, hvor Lethefloden strømmer, fordi de efter deres Faders Opfordring havde dræbt deres Ægtemænd i Bryllupsnatten.

[2]) Jvfr. Beskrivelsen af Straffene i Underverdenen hos Vergil, Æn. VI, 570 sq. Trækket om, at Ofrene vare ophængte med Hovederne nedad, har Forf. dog ikke derfra. Det er maaske hans egen Udmaling, hentet fra den i Oldtiden ikke usædvanlige, barbariske Korsfæstelsesstraf med Hovedet nedad.

heds Skin, om Natten grave sig Gange ind under Tærskelen, eller opbryde Døren, eller bække Hul paa Taget og saaledes trænge ind i Stierne som grumme Ulve. De søge hverken efter ferske Vande eller tjenlige Græsgange for Faarene, eller forjage med Raab Lycaons Æt [1]), som Nat og Dag med blodig Mund efterstræber den fulde Faaresti [2]). De nøjes ikke, naar Maven er tom, med at leve af Mælken, ved

[1]) Efter Sagnet blev Lycaon af Jupiter forvandlet til en Ulv, fordi han slagtede sit eget Barn og ofrede dets Blod paa Alteret.

[2]) Ved Forfatterens Omtale af Ulvene, der efterstræbe Hjorden, mindes vi om det af Bisskop Lage Urne, som Kansler for Kjøbenhavns Universitet, 1527 udstedte Mandat, hvori det forbødes saadanne, som ikke havde tilstrækkelig Modenhed, at høre theologiske Forelæsninger. I dette Mandat, der S. Kjelds Dag (11te Juli) blev publiceret for Universitetets Lærere — deriblandt Magister Olaus (Chrysostomus) og Lector Franciscus (Wormordi) — findes nemlig følgende Passus: »Quum itaque ex officio, non solum pastoralis curae, sed etiam cancellariae functionis, nobis incumbat, ut procul ab ovili gregis nostri lupos, hoc est hereticos, publicos ecclesiae hostes, arceamus, ne Christi oves nobis commissas seducant, ipsisque sui erroris scabiem affricent, vobis omnibus districte praecipiendo mandamus« (etc.). Münter, Den danske Reformationshistorie I, 536.

hvilken Sulten burde stilles, hvis de sørgede tilbørlig for Faarene, og det synes dem nu ikke at være hyrdemæssigt nok at faa deres Legeme beklædt med den bløde Uld til Værn mod den svidende Kulde. Nej, de slagte, flaa, sønderrive, plukke, plyndre og gnave de beklagelsesværdige Faar lige til Benene, og opæde graadig med forslugen Mund deres Kjød.

Læser dette, I, som attraa Bispeværdighed. Beskrivelse af en sand Biskop findes i 1. Tim. 3 og Tit. 1.

Hvis en Biskop skal dannes efter Paulus's Regel, bør han (som han kalder sig) være en Tjener, tilrede for alle, og tjene Folket som en tro Hyrde, udsaa det guddommelige Ords Sæd i Stierne, overgaa de andre i Lærdom og from Pligtopfyldelse, vaage, medens den betroede Hjord ligger og sover i den stille Nat, lyse ved et skyldfrit Levned og rene Sæder, og ikke beundre Rigdom, der er et skjørt Glas, et Spil for den vexlende Lykke, en Tornesæd, som den, Christus har talet om. Han bør derimod trøste de bedrøvede, gjerne hjælpe de trængende, bilægge enhver Strid og opstaaet Uenighed, sammenknytte alle Hjærter ved en broderlig Fred, beskytte de uskyldige, revse de fejlende som en mild Fader, ikke som en stræng Voldsherre; han bør

Matth. 13. Marc. 4. Luc. 8.

Betingelser for at være en god Biskop.

være fjern fra al Overdaadighed, Havesyge og Ærgjerrighed, og betænke, at han selv er dødelig, og at de, over hvilke han raader, ere Mennesker, ikke umælende Dyr, som kun trælle for deres Bug og søge deres Føde med nedadbøjet Aasyn. For Faarenes Skyld bør han, om det er fornødent, vove sit Liv, ikke at tale om sin timelige Ejendom, og have ikke sit eget, men det fælles Vel for Øje.

Men hvor mange Biskopper i hele Verden opfylde nu disse Fordringer; hvem arbejder ikke snarere i ganske modsat Retning? Tro mig, de som paa Hovedet bære Bispehuen med de tvende Horn og Hyrdestaven, indlagt med Plader af Sølv og Guld, de, hvem fremdeles disse Smykker[1]), Skikke og Klædedragt, prægtige Titler og smukke Embedsnavne fjerne fra det menige Folk, og derfor ville anses for en aandelig Slægt, et til Gud indviet Folk, og Himlen nærmere end andre, de have dog ikke den fjerneste Lighed med en ægte Biskop, hvor meget end den ydre Bælg

En christelig og god Biskop er en sjælden Fugl.

---

[1]) Her tænkes vel nærmest paa Bisperingen. Precula betyder ifølge Ducange et Smykke.

glimrer paa dem. Hvis du kan komme afsted dermed, saa kræng disse Silener [1]) og se dem efter i Sømmene, da vil du finde, at de indvendig ere Personer som Alexander, Croesus, Xerxes, Darius og han, hvem Rom saa' holde de mange Triumfer [2]), og andre Voldsherrer, der have været til siden Verdens Skabelse, dertil Æsoper [3]), Sardanapaler [4]), Harpyer [5]), som ikke

Disse forvendte Silener kalder Christus kalkede Grave. Matth. 23.

---

[1]) Her sigtes aabenbart til det bekjendte Sted i Platos Symposion, hvor Alcibiades siger, at det forholder sig med Sokrates som med de Silener, man finder hos Billedhuggerne, og som man kan aabne, hvorved man da ser, at der indenfor, bag den hæslige Skal, er skjult skjønne Gudebilleder. — Her er det omvendt, her er det ydre smukt, men Indholdet styggt.

[2]) Vistnok Cæsar, der ifølge Svetonius's Fortælling naaede til fem Gange at nyde Triumfens Hæder.

[3]) Hermed maa menes Clodius, Søn af den paa Ciceros Tid levende Skuespiller Æsopus, der var et Uhyre af Ødselhed og Overdaadighed, om hvem den bekjendte Historie fortælles, at han opløste kostbare Perler i Eddike og drak denne for at sluge saa dyr Føde i sig paa een Gang som mulig. Jvfr. Hor. Sat. II, 3, 239 sq. Plin. Hist. nat. IX § 122. Valer. Max. IX, 1, 2.

[4]) Den for sin Overdaadighed og Blødagtighed noksom bekjendte assyriske Konge.

[5]) Harpyerne tænktes jo som vingede Skabninger, halvt Fugl og halvt Menneske, med jomfruelige Ansigter, men bedækkede med Fjer og forsynede med skarpe Kløer. I Sagnet

vende deres Øjne nogetsteds hen fra Gulvet, forsultne Ulve, Griffe og grumme Løver.

Hvordanne Forfremmere af Videnskaberne de fremdeles ere, vise Kjendsgjerningerne tydelig, og derom vidner ogsaa en god Del af dem, som paa Issen bære de ragede Skallepletter, et Folk, som er Træl af Bugen, kun skabt til at fortære Afgrøden, bare Numere, en unyttig Byrde for Jorden [1]). Hvis man vilde spørge dem ad, hvad Casus „Orphea" er, eller om den første Stavelse i „Musa" er lang eller kort i Vers, saa vilde disse tobenede Æsler ikke vide det; eller hvis man vilde sige tre latinske Ord, vilde de tro, at det var Arabisk. Naar man spørger,

Mange gejstlige ere nutildags uvidende i alle boglige Kunster.

---

om Argonautertoget forekomme de som dem, der straffede den blinde Kong Phineus ved, hver Gang han vilde holde Maaltid, at styrte sig som Rovfugle ned over Maden, af hvilken de røvede en Del, medens de tilsølede Resten. Naar Forf. her siger, at de ikke vendte deres Øjne fra Guldet, identificerer han dem rimeligvis med de strax efter nævnte Griffe (gryphes), der minde om de guldbevogtende Griffe, der ifølge Herodot (IV, 13) og Pausanias (I, 24, 6) vogte paa Guldet nord for Arimaspernes Land.

[1]) At Forf. her har benyttet Hor. Epist. I, 2, 27 sq. er kjendeligt nok. Det sidste Udtryk »telluris inutile pondus« minder om Iliad. XVIII, 104: ἐτώσιον ἄχθος ἀρούρης.

hvad „Crocodilus“ er, svare de: et Slags Æg; spørger du, hvad betyder „Quercus dura“, svare de: en Fugl. Og saaledes bliver Phoenixfuglen til en Hest og (Bjerget) Parnas til en Stillids. Og det kan man ikke undres over, da hele deres Bogsamling bestaar af en Bønnebog, af hvilken de fremmumle et vist Antal Bønner til Christus. Og saa har man desuden et guddommeligt Skrift — nu har jeg glemt Navnet — jo, det hedder „Dormi secure“ (Sov trygt [1]). Ikke desto mindre se vi hist og her Herrens Vingaard betroet til saadanne Folk, ja, se dem stillede paa de højeste Hæderstrin. Men hvad have de nu i lange Tider opbygget i Herrens hellige Hus? eller hvad have de udrettet i den betroede Høst? Netop det samme, som det

Foruden det saakaldte Breviar have ikke faa Messepræster ingen andre Bøger end en højst tosset og dum Bog, hvis Titel er Dormi secure, eller en anden af samme Slags.

---

[1]) En romersk-katholsk Prædikensamling eller Andagtsbog med dette Navn gaves der virkelig, under Titel: »Sermones Dormi secure de tempore et sanctis« eller »Sermones dominicales Dormi secure«. Flere Udgaver af den haves fra Slutningen af det 15de og Begyndelsen af det 16de Aarhundrede (se Werlauff, Kjøbenhavns Universitet fra dets Stiftelse indtil Reformationen, S. 35 Not. m.). Endnu i danske Synodalmonita fra 1555 forbydes det Præsterne at bruge denne Bog (Rørdam, Hist. Kildeskr. 2. R. II, 341).

Vildsvin bestilte, der ødelagde Arcadiens Marker[1]), og det, som Latonas Datter udsendte til de calydoniske Sletter[2]), eller hvad Vandbierne udrette i Kuberne. Enhver tror, at han han har gjort sin Pligt, naar han er færdig med sine bestemte Bedetider, naar han har udført Tjenesten ved Alteret eller fyldt Kirken med sit forfærdelige Brøl. Imidlertid har Faarehjorden længe vansmægtet efter Ordet, som er den rette Føde for hele Livet, og som den guddommelige Røst befaler at udsprede.

Men jeg taler for døve Øren; disse arcadiske Brødre[3]) bevæges ikke ved min Tale, men

Jeg beder eder for Guds Skyld, læs dog Ez. 22. Amos 4 og 6. samt Micha 6. Kap. Jeg besværger eder, aabner dog endelig eders Ører, I som udgive eder for Menighedens Hyrder. Dersom I gjøre det, kunne I være visse paa, at vi ville komme til eder og endogsaa begiære ydmygt at kysse eders Fødder. Saa langt er det fra, at vi, dersom I ville opføre eder som sande Hyrder, ville tænke paa den mindste Ulydighed imod eder eller indføre en ny Kirke, som nogle løgnagtig foregive om os. Vi bekjende og erkjende een hellig og apostolisk Kirke, fra hvilken med Guds Hjælp ingen Skabning skal skille os, Amen. I Lydighed mod den ere vi beredte til at udgyde vort Blod.

---

[1]) I Arcadiens Bjergskove rasede efter Sagnet det erymantiske Vildsvin, indtil Hercules drev det op paa Bjergets snedækte Top, hvor han fangede det.

[2]) For at straffe Ætolerne udsendte Diana det calydoniske Vildsvin til at ødelægge deres Marker (Ovid. Metamorph. VIII, 278).

[3]) Arcadien var Hyrdelivets Hjem; men de Hyrdebrødre, Digteren her taler om, idet han vistnok har i Tanker, at Præsterne kaldte sig Hyrder, og Munkene betegnedes med Brodernavnet, ligne mere det arcadiske Svin end sande Hyrder. For øvrigt kan han ogsaa have haft i Tanker, at Arcadicus i Oldtiden jevnlig bruges i Betydning af dum (stultus, μωρός), jvfr. Juvenal VII, 160. Mart. Capell. VI, § 577.

tilfredsstille blot saa meget desto ivrigere deres Lyster. De pleje deres Magelighed [1]), medens Ulven hyler, og Faarestien staar ubevogtet. Se, hvorledes de skride frem, medens Maven bævrer af Fidt; og se, hvorledes Fødderne svigte under den tykke Krop! Men Forraadskamrene for Lærdom, for de Rigdomme, som Muserne, Apollo og de hulde Gratier samt de af Gud beaandede Digtere besidde, og som Paulus, spredende det mørke Skydække, forkyndte Verden med sin ophøjede Mund, de lide den yderste Mangel [2]); Klæderne ere pjaltede, og Legemerne udasede af det paa Studeringerne anvendte Arbejde, og de bebo fremmede Reder, for hvilke de aarlig maa betale en stor Pengesum [3]). Her søge de i de

[1]) Originalens »bene curata cute vivunt« har Forf. fra Hor. Epist. I, 4, 15.

[2]) Ved Forraadskamrene for Lærdom, Poesi og Theologi maa vistnok tænkes paa selve de lærde Mænd, der havde alle Kundskaber ligesom paa Oplag i sig.

[3]) Sikkert en bestemt Hentydning til de daværende Forhold ved Kjøbenhavns Universitet, og vel nærmest en Klage over, at en stor Del af Lærerne ikke havde Friboliger. Om Universitetet har maattet yde Vor Frue Kirke en aarlig Erstatning for det ved Kirkens Hjælp erhvervede Forelæsningslokale, det tidligere Raadhus, maa vi lade uafgjort (se min Kbhvns Univ. Hist. I, 12—13).

skjønne Studier Trøst for deres fattige Liv, og taale med uknækket Mod Lykkens stormende Vindkast, indtil der kommer en Tid, og en lykkeligere Tidsalder dages, da de skjønne Videnskaber atter opnaa deres gamle Hæder, og lærde Digtere agtes efter deres fulde Værd. O, gid dog Parcernes Tene hurtig i deres Løb maa frembringe slige Tidsaldre og styrte de dumme Midas'er [1]) ned i Underverdenen!

Ende.

---

[1]) Det er Kong Midas i Frygien, om hvem Sagnet fortæller, at han, da han af Bacchus havde faaet Løfte om et Ønskes Opfyldelse, fremkom med den daarlige Begjæring, at alt, hvad han rørte ved, maatte blive til Guld, men ved Opfyldelsen af dette Løfte nær var omkommen af Sult, da ogsaa Maden i hans Mund forvandledes til Guld.

Frants Vormordsen, Prædikant i Malmø,
ønsker den christelige Læser Naade og Fred ved Christus.

Har du nu, kjære Læser, hørt Kirkens Klagemaal? Ynkes du ikke over den store Elendighed? Skammer du dig ikke over dem, som smykke sig med dens Navn, men dog ere dens fordærveligste og grummeste Forfølgere? Fejler jeg ikke, da kan du lettelig erkjende dette hos dem, hvis Ugudelighed er alt for aabenlys til, at den kan forblive skjult. Men da jeg hører, at nogle Kuttebrødre [1]) endnu søge at stille sig udenfor denne Klasse, vil det tilvisse lønne Umagen ogsaa at beskrive disses oprindelige Dont efter Hieronymus's Skildring, udgiven af den berømte Erasmus fra Rotterdam [2]), og til en Modsætning at sammenstille de ægte Munke med dem,

Den store Erasmus fra Rotterdam.

[1]) Forf. bruger Udtrykket cucullatos, d. e. Kuttebærere, vistnok i spottende Betydning for Munke. Det er sandsynligt, at han i det følgende især sigter til Lektor Povl Helgesen.

[2]) Hieronymus's Skrifter vare udgivne af Erasmus i Basel 1516.

som i vor Tid paa den forfængeligste Maade gjøre sig til af deres Munkestand, for at du kan overbevise dig om, at Kirkens Stilling ogsaa i denne Henseende er ganske fortvivlet. De kaste Skylden paa Biskopperne og Kirkens Dignitarier, og tilskrive alene disse og de saakaldte verdslige Gejstlige alle de Onder, som de lide under, — hvis det ellers kan kaldes Onder, og ikke snarere Goder; thi hvis de brugte deres Fornuft, maatte de kunne indse, at de af Gud kaldes til Omvendelse, for at de kunne blive frelste. Aaben derfor dine Øjne, kjære Læser! Af den hellige Fader Hieronymus's forskjellige Afhandlinger fremgaar det klarlig, at Munkevæsenet paa hans Tid ikke har været andet end en Betragtning af det himmelske Liv og en saa alvorlig Fornægtelse af denne Verden, at man endog skammede sig ved at komme den i Hu. Alligevel beholdt de under disse Forhold deres Ejendom, hvis de ønskede det, medens de nu nødes til enten at opgive den og paa en skamløs Maade tigge deres Brød hos andre, eller dog til Skade for deres Arvinger berige selve Klostrene med deres Ejendom, uden at kunne forbeholde sig saa

De danske Munke hidlede al Kirkens Elendighed fra Biskoppernes og de kirkelige Stormænds Synder.

Den hellige Fader Hieronymus.

Munkevæsenet en Betragtning af det himmelske Liv.

Munkene beholdt fordum deres Ejendom; men nu bortkaste de snarere end opgive deres eget, og sammenskrabe fra alle Sider fremmed Gods.

meget, at de dermed kunne komme sig selv eller andre til Hjælp i Nøden. Ja, det gaar saa vidt, at du, Gud hjælpe mig! som en Følge deraf vil finde, at saare mange ogsaa af de fattige Tiggerbrødres Klostere ere rigere end adskillige af de verdslige Fyrsters Slotte og Borge.

Munkene beholdt fordum deres fulde Frihed.

Dengang bevarede de Friheden til at flytte til og fra, hvorhen de vilde; men nu fæstes de saaledes til eet Sted, at de ikke have Lov til at haabe nogen Frelse udenfor dette. Dengang bevarede de den behageligste og fuldstændigste Fritid; men nu overvældes de saaledes med unyttige Forretninger, at man ingensteds kan se en haardere Trældom. Dengang dreves de enten af deres egen Aand eller ved andres Exempler til Studier, Faste, Salmesang og Vigilier; men nu tvinges de dertil ved daarlige Menneskebud, for ikke at sige foreskrevne Lærdomme og Traditioner, ved hvilke Gud vissselig dyrkes forgjæves.

Matth. 15. Es. 29.

Videnskabelige Studier ere ganske udslukte hos Munkene.

Men boglige Kunster ere hos disse enten aldeles udslukte, eller dog af den Art, at de intet fortjene mindre end Navn af videnskabelige Studier; thi medens den hellige Skrifts Studium er blevet landsflygtigt, og de profane Studier raade, og

medens de gode Videnskabers Plads er optagen af de allerværste, jeg mener Sofistiken og en Dialektik, som ikke engang Aristoteles vilde kunne forstaa, saa er det sket, at istedenfor hine hellige Lærere, Cyprian, Hieronymus, Chrysostomus, Augustinus, Ambrosius og en uoverskuelig Række af hellige Fædre og højlærde Mænd af samme Slags, regjere nu nogle aristoteliske smaalærde, der ere saa hovmodige og opblæste, at de ikke tillade, at man nogensinde nævner dem uden med Navnet af vore Mestere. Og hvad skal jeg sige om Faste, Salmesang og Vigilier? Nu, jeg vil vel nødes til, saa godt jeg kan, at finde mig i, at de sælge disse for høj Pris; men naar de ved foreskrevne Straffe tvinge deres Alterpræster til hin højhellige Tjeneste ved Christi Legemes og Blods Mysterium, saa er det noget, som aldrig vil kunne taales af nogen, som veed, hvor forfærdeligt det er at gaa til denne Tjeneste paa anden Maade end paa den, som baade Christus og hint Udvælgelsens Redskab, den hellige Paulus, have foreskrevet; thi hvad der bør kalde os did, det er Frugten af Herrens Lidelse og dennes Ihukommelse, som det derfor bydes

En skrækkelig Misbrug af Messerne finder Sted hos vore Munke. 1 Cor. 11.

os at forkynde, saa ofte som vi forrette denne hellige Tjeneste. Ellers ville vi æde og drikke os selv til Dom og Fordømmelse, idet vi paadrage os selv Skylden for Jesu uskyldig dræbte Legeme og hans udgydte Blod. Og foruden denne forfærdelige Forbrydelse sælge de ogsaa disse deres Messer til saa høj en Pris, for at de, jo større Fordel de mærke af dem, kunne lade desto flere indvie til det hellige Præsteembede, uden at bryde sig om, hvor megen Vægt baade de hellige Skrifter og Kirkefædrenes hellige Canones lægge paa, at saadanne skulle udmærke sig baade ved rene Sæder og ved stor Lærdom. Derfor er der ingen Ende paa Messerne, hvis Kraft og Fortjeneste de saaledes have lovprist for Verden, at hele Jorden allerede i en lang Række af Aar har sat sin Saligheds Sag i dem og kjøbt sig dem for saa høj en Pris, at flere Klostere allerede i Rigdom og Formue overgaa mange Fyrsters og Kongers Herresæder. Hvor det dog er skjændigt og ugudeligt! Bør saa store og saa ærefrygtindgydende Mysterier være Middel til at opnaa saa stor en Vinding, saa stor en Overdaadighed, saa store Rigdomme, et saa kræseligt

Munkene gjøre for Tiden intet Udvalg med Hensyn til de Mænd, som de lade ordinere til Præster.

Indtægten af Messerne har gjort Klostrene rige, skjønt de prale af deres Løfte om Fattigdom.

Levned! Skulle vi gjøre os værdige til Frugten af Herrens Nadvere, til Christi Lidelses overstrømmende Fortjeneste ved disse Ting, da det dog var ved at foragte og træde de samme Ting under Fødder, at Christus og alle hans Disciple opnaaede Gud Faders Kjærlighed! Heraf, ja heraf er det kommet, at desværre en stor Del af de Christne, og deriblandt de, som ville anses for Visdommens og Religionens ypperste, mene, at de have dyrket Gud paa rette Maade, naar de opføre Kirker og Taarne og kongelige Palladser for nogle lade Buge, naar de sørge for, at alt gjenlyder af Brøl, Orgelspil og uforstaaet Sang, naar ved højlys Dag Masser af Vox og Olie spildes til ingen Nytte, naar en eller anden Dagdriver glimrer i Kirken, klædt i Silke og guldindvirket Skrud, medens de fattige omkomme af Sult og Kulde; naar Billedstøtter udsmykkes med Guld og Sølv paa en mere end hedensk Maade. Vi bøje vore Knæ og blotte vore Hoveder foran Støtter og Billeder; men vore Medbrødre og Medstridere, ja hellige Medborgere i vort himmelske Fædreland, gaa vi stoltelig forbi og foragte dem. Forgjæves prydes

En bagvendt Gudsdyrkelse!

O hvilken taabelig Gudsdyrkelse!

Læs herom den hellige Hieronymus til Nepotianus om Klerkers Levned.

Støtter og Altere med store Omkostninger, naar saa mange Møers og unge Kvinders Kyskhed sættes i Fare paa Grund af deres Trang. Saa mange Voxlys og Lamper tænde de — at jeg skal sige det endnu engang — ved højlys Dag, medens mange stakkels Kvinder mangle et Tællelys til at arbejde ved om Natten.

Munkene havde fordum ikke nogen bestemt foreskreven Dragt. Læs herom Augustinus og den hellige Fader Benedicts Regel.

Men for at vende tilbage til det, jeg gik ud fra: dengang havde Munkene en simpel Dragt, dog ikke nogen foreskreven, men en, som var overladt til enhvers eget Skjøn, ikke en, som ved sin paafaldende Nyhed gjorde vedkommende afstikkende og iøjnefaldende, men en, som bar Præg af christelig Tarvelighed. Men nu vurderes Munken blot efter sin Dragt, og de, som gjøre Krav paa at være Kirkens ypperste Mænd, skamme sig end ikke ved at brændemærke deres Næste med det beskjæmmende Apostatnavn, fordi han aflægger hin Dragt. Bedre Forstand have disse Fædre nemlig ikke; videre rækker deres Dømmekraft ikke, skjønt de ville være Jordens Salt! Saa indsigtsfulde ere de, der forlange, at vi alle skulle rette os efter deres Forskrifter som efter guddommelige Orakler! De bryde sig

lidet om, med hvem du omgaas, og hvor fordærvet du er i Sæder; men dersom du aflægger den skidne Kutte, saa forfølge de dig lige til Døden som en Kjætter og Fjende af Kirken. Men hvorfor vil du, kjære Læser, bryde dig noget om disses Dom? De ere jo selv endog saadanne, at dersom du fornægter Christi Død eller Christi Retfærdighed, bryde de sig kun lidet derom, blot du vil lade dem beholde deres Vinding, deres Overdaadighed, deres Jagtpartier og Forlystelser.

De gamle Munke vare ikke bundne ved Løfter.

I det gamle Munkevæsen var der ingen bindende Løfter. Hvis en maaske angrede sin Beslutning, var det i det højeste hele hans Straf, at han blev anset for vægelsindet. Men i vore Dage, med hvilke Kunstgreb, under hvilke Fromhedspaaskud, ved hvilke Løfter, eller ved hvilke Lokkemidler fange de ikke endog uskyldige Børn i disse Baand! Hvis de besad blot en Gnist af evangelisk Aand, vilde de ræddes ved at kaste denne Snare om, jeg vil ikke tale om Børn, men ogsaa voxne Mennesker. De havde allerede af Paulus burdet lære, at man ikke maa kaste en Snare om nogen, men at enhver skal vandre

1. Cor. 7. Og jeg beder, læs om denne Ting den hellige Fader Chrysostomus' 58de Homili over 1. Mosebog.

i Forhold til den ham af Gud skjænkede Gave, hvad enten han nu vil leve som ugift eller som gift [1]).

Fremdeles forhindrede Munkenavnet ikke heller nogen i at forrette præstelig Tjeneste, saa at der ingen Stand var, af hvilken Biskopperne oftere valgtes, fordi man her kunde finde Mænd, der vare fortrinlig øvede i de hellige Skrifter, og saadanne ere jo alene skikkede til Bispeembedet. Hvis det i vore Dage kunde ske, da vilde vi visselig have en meget lykkeligere Kirke, medens der nu til denne Hæderspost fremdrages Mænd fra Fyrsternes Hoffer, der kun ere vante til at affatte Skriftstykker, for ikke at sige, til at tømme de fattiges Lommer [2]). Men hvad

---

[1]) Hvad Frants Vormordsen her (1529) siger om Munkeløfterne, minder i ikke ringe Grad om, hvad den augsburgske Konfession (1530) udførligere har om samme Emne (II, 6: de votis monachorum).

[2]) Forf. sigter kjendeligt nok til den ogsaa her i Landet almindelige Praxis i Tiden hen imod Reformationen, at Bispeembederne besattes med Mænd, der havde forestaaet Kongens (eller Dronningens) Kancelli. Man tænke paa Ærkebiskop Birger Gunnersen, Biskopperne Jens Andersen (Beldenak), Lage Urne, Ove Bilde, Jørgen Skodborg o. fl.

skal jeg sige? Jeg skammer mig, kjære Læser, ved at fortælle mere om vor Kirkes Elendighed.

Det vil jeg til Slutning bede dig om, at du vil sige Farvel til det nu raadende Munkevæsen og søge din Salighed i vor eneste Frelser, Christus Jesus, hvem du skal lære at kjende, ikke af nogensomhelst Menneskelærdom, men af de himmelske Sandsagn, som du finder i de hellige Skrifter og blandt disse fornemmelig i Pauli Breve. Hvis du gjennemlæser dem tre eller fire Gange med Omhu og med fromt Sind, da vil jeg vædde mit Liv paa, at du vil blive forvandlet til et andet Menneske, naar du blot med denne din gudelige Granskning forener hyppige og brændende Bønner til Gud. Thi det vil da ske, at han, som er den ene vise, vil forunde dig hin sande himmelske Visdom. At du undertiden i dine Bønner anbefaler mig til ham, det er min inderlige Begjæring til dig. Lev nu vel i Herren!

Han forlanger ikke alt Munkevæsen afskaffet, men Rettelse af det, som nu alene bestaar i ydre Skikke; og jo flere vi have af saadanne, des nærmere ere vi ved Jødedommen. Thi blandt Christne bør der være saare lidet af Ceremonier, men meget af sand Gudsfrygt, eftersom hine ere lidet nyttige, medens denne er nyttig til alt og har Forjættelse for det nærværende og kommende Liv.

Malmø den 13de August
Aar 1529.

O Kjære Læser, i denne lille Bog ville visse Fejl støde dig. Jeg veed det vel, men Skylden ligger ikke hos mig; thi efter al min Iver for at rette dem, har jeg dog i ikke ringe Grad maattet savne Nøjagtighed fra Bogtrykkerens Side. For at du kan have en Prøve herpaa, saa vid, at Originalen tilligemed Afskriften af den, som atter og atter er bleven rettet af mig, i Indledningsskrivelsen stadig havde Ordene „imposturas ipsorum“, skjønt Bogtrykkeren stadig har trykt „episcoporum“ [1]). Dette siger jeg, for at du heraf kan dømme om det øvrige og selv rette de forekommende Fejl, uden at tage dem ilde op. — Lev vel og lev i Christus Jesus vor Herre, og bed Gud for mig.

Trykt i Malmø ved Oluf Ulriksen
Dyre vor Frue Dags Aften [2]).

---

[1]) I det endelige Aftryk staar dog ipsorum (se foran S. 3), saa den omtalte, som det synes tendentsiøse, Sætterfejl maa det dog endelig være lykkedes Korrektøren at faa fjernet. Men en hel Del andre ere blevne staaende og først blevne rettede i nærværende ny Udgave (se S. 32 ff.).

[2]) Den 14de August (1529).

Skrifter fra Reformationstiden.

Nr. 1. **Danmarks christelige Prædikanters Gjensvar paa Prælaternes Klagemaal, førte over dem paa Herredagen i Kjøbenhavn 1530.** Paa ny udg. Kbhvn 1885.

Det er Tanken efterhaanden at udgive flere af de ypperste og mærkeligste Skrifter fra Reformationstiden, og der vil i sin Tid blive leveret en fælles Titel og Indholdsfortegnelse til dem, naar saa mange ere udkomne, at de passelig kunne danne et Bind.